

Møte mandag den 27. april 2009 kl. 12

President: Eirin Faldet

Dagsorden (nr. 73):

1. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om internasjonalisering av utdanning (Innst. S. nr. 202 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 14 (2008–2009))
2. Interpellasjon fra representanten Sonja Irene Sjøli til helse- og omsorgsministeren:

«På bakgrunn av anbefalinger fra to nasjonale konsensuskonferanser gis det i dag et offentlig tilbud om ultralydundersøkelse av gravide i uke 17–19. Representanter for Arbeiderpartiet har tatt til orde for å innføre et offentlig finansiert tilbud om ultralydundersøkelse før 12. uke. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten fikk i 2006 i oppdrag å vurdere effekt og diagnostisk verdi av ultralydundersøkelser i første og tredje trimester. I rapporten fra juni 2008 heter det i konklusjonen: «På bakgrunn av forskningslitteraturen finner vi ingen tilleggseffekt av å innføre rutinemessig ultralydundersøkelser i første eller tredje trimester.» Det vises til at undersøkelse i første trimester er effektiv for å avdekke risiko for kromosomfeil, f.eks. Downs.

Hvordan vurderer statsråden forslaget om et offentlig tilbud om ultralydundersøkelse i første trimester, ut fra helseeffekt for mor og barn og prioriteringshensyn?»
3. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til barne- og likestillingsministeren:

«Det leves ulike liv, heldigvis. Noen velger å leve sammen med noen, og noen velger å leve alene hele livet. Andre lever alene i ulike faser i livet. Likevel ser vi at dagens politikk og regelverk i stor grad er tilpasset par og kjernefamilier. I SSBs rapport «Aleneboendes levekår» fra 2006 ser vi en tendens til at det vokser fram en ulikhet mellom aleneboende og de som bor sammen med noen andre, både når det gjelder helse, bolig og forbrukerspørsmål. Regjeringen Bondevik II varslet at det skulle komme en stortingsmelding om singelpolitikk våren 2006. Bakgrunnen var at man ville kartlegge de aleneboendes livssituasjon og vurdere tiltak knyttet til bokostnader, kommunale avgifter og endringer i skattesystemet.

Hva mener statsråden det bør gjøres for å motvirke urettferdig ulikhet mellom aleneboende og dem som lever sammen med noen?»
4. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om endring i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirke departementet (demokratireformen i Den norske kirke) (Innst. S. nr. 183 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 39 (2008–2009))
5. Referat

Presidenten: Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra representanten Trond *Lode* om permisjon i tiden fra og med 27. april til og med 29. april og fra representantene Jorodd *Asphjell*, Åse Gunhild Woie *Duesund*, Bjørn *Jacobsen*, Øyvind *Vaksdal* og Karin S. *Woldseth* om permisjon i tiden fra og med 27. april til og med 30. april – alle for å delta i Europarådets parlamentariske forsamlings 2009-sesjon, 2. del, i Strasbourg
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Per Ove *Width* i tiden fra og med 27. april til og med 29. april for å delta i møte i NATOs parlamentariske forsamling i Paris
- fra representanten Lars *Sponheim* om velferdspemisjon i tiden fra og med 27. april til og med 2. mai

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Aust-Agder fylke: Kjell Ingolf *Ropstad*
 For Hordaland fylke: May Britt *Vihovde* og Georg *Indrevik*
 For Møre og Romsdal fylke: Ingrid I. *Opedal*
 For Rogaland fylke: Bente *Thorsen* og Magnhild *Eia*
 For Sør-Trøndelag fylke: Knut *Gravråk*
 For Vestfold fylke: Jan Fredrik *Vøgt*
3. Ingrid I. *Opedal*, Bente *Thorsen*, Knut *Gravråk* og Jan Fredrik *Vøgt* innvelges i Lagtinget for den tid de møter for henholdsvis representantene Bjørn *Jacobsen*, Øyvind *Vaksdal*, Jorodd *Asphjell* og Per Ove *Width*.

Presidenten: May Britt *Vihovde*, Georg *Indrevik*, Ingrid I. *Opedal*, Bente *Thorsen*, Magnhild *Eia*, Knut *Gravråk* og Jan Fredrik *Vøgt* er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges tre settepresidenter for Stortingets møte i dag og for resten av innværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Sigvald *Oppebøen Hansen*, Gunn *Olsen* og Svein *Roald Hansen*. Andre forslag foreligger ikke, og Sigvald *Oppebøen Hansen*, Gunn *Olsen* og Svein *Roald Hansen* anses enstemmig valgt som settepresidenter for denne ukens møter i Stortinget.

Statsråd Tora *Aasland* overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Fra Statsministerens kontor foreligger følgende brev til Stortinget, datert 24. april 2009:

«I statsråd for H.M. Kongen holdt på Oslo slott 24. april 2009 kl. 11.00 er bestemt:

Statsministerens kontor

Statssekretær Raymond *Johansen* gis avskjed i nåde fra sitt embete som statssekretær for utenriksminister Jonas *Gahr Støre* i Utenriksdepartementet.

Politisk rådgiver Gry *Larsen* utnevnes til statssek-

retær for utenriksminister Jonas Gahr Støre i Utenriksdepartementet.»

Det refererte brev foreslås vedlagt protokollen. Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [12:04:41]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om internasjonalisering av utdanning (Innst. S. nr. 202 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 14 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslår presidenten at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Gorm Kjernli (A) [12:05:46] (ordfører for saken): Med denne meldingen behandler Stortinget for første gang en helhetlig stortingsmelding om internasjonalisering av hele utdanningsområdet. Jeg vil først takke komiteen for godt og konstruktivt arbeid med meldingen. Komiteen har i stor grad en felles oppfatning av at internasjonalisering skal omfatte alle deler av utdanningen, fra grunnskole til høyere utdanning, og at internasjonalisering skal omfatte alle elever og studenter.

Det er et gode at norske elever, studenter og ansatte kan hente erfaringer utenfra. Like viktig er det at norske utdanningsinstitusjoner er åpne for internasjonale studenter og ansatte. Meldingen beskriver dette på en god måte og gir internasjonalisering en forsterket rolle i hele utdanningsløpet. Kvalitet i arbeidet understrekes også. Alle ønsker at norske utdanningsinstitusjoner skal preges av kvalitet. Internasjonaliseringsarbeidet må også bygge på kvalitet.

For grunnskolen peker komiteen på viktigheten av å utnytte de eksisterende mobilitetsprogrammene enda bedre enn i dag. Vi framhever også betydningen av bedre godkjenningsrutiner for utenlandsskoleår og hvor viktig det er med gode rådgivere med kunnskap om utvekslingsmuligheter.

Vi omtaler de internasjonale skolenes utfordringer, og en samlet komité ber Regjeringen foreta en gjennomgang av systemet for finansiering av de internasjonale skolene. For fagskolene understreker komiteen at kunnskapsgrunnlaget må bli bedre. Dette kan igjen føre til bedre internasjonaliseringsarbeid og øke mulighetene for inkludering i støtteordninger som finnes for andre elever og studenter.

Mange høyere utdanningsinstitusjoner gjør i dag mye bra internasjonaliseringsarbeid. I dagens Aftenposten kan vi lese at én av fire doktorgradstipendiater i Norge kommer utenfra. God lønn og høy kvalitet på forskningen trek-

kes fram som viktige grunner til at utenlandske forskere ønsker seg til Norge. Komiteen mener det er viktig at institusjonene selv setter seg klare mål for internasjonalisering, også når det gjelder mobilitet av studenter og ansatte. Institusjonssamarbeid er viktig. Den mest integrerende formen for samarbeid er utarbeidelsen av felles grader. Her får både enkeltpersoner og institusjonene stort utbytte, og det må stimuleres til flere slike prosesser.

Senter for internasjonalisering av høgre utdanning, SIU, kan spille en viktig rolle i internasjonaliseringsarbeidet. Her trengs en avklaring av roller og oppgaver, og komiteen ber derfor om at SIU blir gjenstand for en evaluering på linje med den som ble foretatt av NOKUT.

Norge tar imot kvotestudenter fra utviklingsland. Dette er en verdifull ordning. Situasjonen for kvotestudentene er likevel ikke optimal, og de opplever problemer med utbetaling av stipend og lån. Komiteen ber derfor Regjeringen iverksette tiltak for å fjerne disse hindringene så raskt som mulig, helst innen studiestart 2009.

En samlet komité ber også Regjeringen forlenge gjeldende praksis i Lånkassen for tildeling av støtte til studenter ved Gründerskolen til og med studieåret 2009/2010, og samtidig vurdere hensiktsmessigheten av dagens regelverk.

Norge har internasjonalt sett gode støtte- og finansieringsordninger for studenter, også for utenlandsstudier. Komiteen har merket seg at departementet i større grad ønsker å vektlegge kvalitetskriterier ved utformingen av støtteordningene. I synet på dette er det vel riktig å si at komiteen deler seg. Jeg går ut fra at de andre partiene vil redegjøre for sitt syn både på dette området og på de andre områdene der de har egne merknader og forslag, så fra nå av snakker jeg mer på vegne av Arbeiderpartiet og regjeringspartiene enn på vegne av komiteen.

Kvalitet er viktig. Den logiske konsekvensen av at vi ønsker norske utdanningsinstitusjoner av høy kvalitet, er at vi også vektlegger kvalitet hos utenlandske institusjoner. Det skal settes ned et utvalg som skal se på kvalitetskriteriene som skal legges til grunn for utformingen av støtteordningene. For det første legger flertallet til grunn at listen over utdanningsinstitusjoner som kvalifiserer for støtte, antas å øke vesentlig i forhold til dagens tilleggsstipendliste. For det andre ber flertallet om at dette utvalget må få mulighet til å vurdere flere alternativer for stipendiering av studenter som velger utdanning i utlandet av høy kvalitet. Utvalget skal vurdere ulike modeller og kriterier for tildeling.

Vi hadde en god melding, som gjennom behandling i komiteen har blitt presisert på viktige punkter. For Arbeiderpartiet har det vært viktig å finne en løsning for kvotestudentene – det legger vi press på nå. Vi utvider mandatet til det utvalget som skal se på kvalitetskriteriene, vi ber om en gjennomgang av finansieringen av internasjonale skoler, vi slår fast at mobilitet er viktig, og vi påpeker viktigheten av kvalitet i internasjonaliseringsarbeidet.

Til slutt: En samlet komité påpeker viktigheten av at godkjenningsrutinene for utenlandsskoleår på videregående må bli bedre og mer forutsigbare, og at man sikrer oppdatert kunnskap om utvekslingsmuligheter hos råd-

givere. Opposisjonen har et likelydende forslag, som jeg anser som en gjentakelse av hva komiteen samlet sier. Dette er viktig, og med de signalene vi sammen sender, vil jeg be opposisjonen vurdere å gjøre dette om til et oversendelsesforslag.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [12:11:02]: Det er ganske påfallende hvordan denne regjeringen har en egen evne til å skru opp forventningene på utdanningsområdet, for så i neste omgang å skuffe både velgere, næringsliv, utdanningssektoren og opposisjonen. Vi skulle kanskje ha forstått tegningen da vi fikk det berømmelige hvileskjæret, og det foreløpig siste i denne sammenhengen var forskningsmeldingen som kom på fredag. Den burde for øvrig vært en del av den meldingen vi behandler her i dag.

I lengre tid har opposisjonen påpekt at antallet studenter som studerer i utlandet, har falt dramatisk i de siste årene, og hele tiden har vi blitt oppholdt med godt snakk om at det skulle komme en melding om internasjonalisering som skulle ta tak i problemstillingene. Da meldingen så kom, var den en stor skuffelse. Det ble mye ord og lite konkrete tiltak for å bedre situasjonen. Det var flere her i huset som tok til orde for at meldingen burde sendes tilbake til Regjeringen, men i stedet bestemte vi oss for å være konstruktive bidragsytere, og kom med en rekke innspill.

Vi vet av erfaring at det ikke alltid er like lett når vi står overfor en flertallskonstellasjon, men i denne saken skal jeg passe på å gi honnør til saksordføreren og hans medhjelpere, som har vært lydhøre overfor opposisjonen og sørget for at våre innspill har blitt godt mottatt, og sågar har vi fått tre viktige vedtak på plass her i dag. Det gjelder evalueringen av SIU, på samme måte som NOKUT i sin tid ble evaluert, det gjelder vilkårene for de internasjonale skolene, og det gjelder lånekassestøtte til studenter ved Gründerskolen.

For å ta det siste først: For Fremskrittspartiet har det vært viktig at Gründerskolen, som er et samarbeidsprosjekt mellom en rekke høyskoler og alle våre universiteter, skulle få muligheten til å fortsette å sende studenter ut, slik at de kunne studere forretningskultur, arbeide og studere ved et utenlandsk universitet som et ledd i undervisningen. Vi mener – spesielt i disse økonomiske nedgangstider – at det er viktig å utdanne dyktige akademikere til å bli kommende innovatører og entreprenører i Norge. Derfor var det viktig for oss å sørge for at støtten fra Lånekassen til dette utenlandsoppholdet ikke stoppet opp, slik det var varslet, men at den ble videreført. Vi mener dette er en god investering for AS Norge, og vi er meget fornøyd med at vi nå får videreført støtteordningen, og at departementet ser på hensiktsmessigheten av gjeldende regelverk.

Et annet forhold som heller ikke var nevnt i stortingsmeldingen, var vilkårene for de internasjonale skolene. De såkalte IBO-skolene er av vesentlig betydning både for elever som har planer om videre studier i utlandet, og for elever som har gått på tilsvarende skoler i utlandet. Skal Norge kunne trekke til seg høykompetent internasjonal arbeidskraft – det være seg i næringssektoren eller i undervisningssektoren – vil disse skolene være av vesentlig betydning i forhold til familien til disse arbeidstakerne.

IBO-skolene har særskilte utfordringer med hensyn til å skaffe internasjonale lærere og kvalitetssikre undervisningen. Slike kostnader er i liten grad dekket i dagens system. I tillegg finner vi i disse skolene de eneste fremmedspråklige elevene i Norge som ikke har rett til finansiert norskundervisning. Vi ser også her at den norske skoleinndelingen ikke er i samsvar med den internasjonale. Elever som går i det 11. året, er fortsatt i «middle school» – eller skal vi si ungdomsskole – mens vi her i Norge sier at de befinner seg i videregående skole. Dette innebærer at verken fylket eller kommunen vil vedkjenne seg finansieringsansvar for disse elevene, og resultatet er at de internasjonale skolene må drive med pengeinnsamling for å få finansiert utdanningen for 15–16-åringer her i Norge. Dette er forhold som vi snarest må få ryddet opp i, og vi er glad for at Regjeringen nå får i oppdrag å gå igjennom dagens ordninger på dette området.

Ellers har vi fått regjeringspartiene med på en rekke gode merknader, og jeg forventer at Regjeringen også vil se på den problematikken som der trekkes opp, selv om dette ikke støttes i flertallsforslaget. Ett av forholdene er elevutveksling i grunnopplæringen. Det er et stort problem når elever vegrer seg for å ta et år i utlandet fordi de frykter at de må ta skoleåret om igjen når de kommer tilbake til Norge. Opposisjonen har fremmet et forslag hvor vi ber Regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at godkjenningrutinene for utenlandsskoleår gjøres bedre og mer forutsigbare, og at man på egnet måte sikrer at rådgivere har oppdatert kunnskap om utvekslingsmuligheter. Vi konstaterer at vi ikke vil få flertall for dette forslaget her i dag, men vi vil innstendig be Regjeringen om å se på denne problematikken. Det er tross alt under grunnutdanningen at en kan legge grunnlaget for at elever også senere i sin utdanning vil ta hele eller deler av utdanningen i utlandet. En regjering som tar mål av seg til å kvalitetssikre alle universiteter på kloden, bør kunne sørge for forutsigbarhet for dem som ønsker å ta deler av grunnskoleutdanningen i utlandet.

Fremskrittspartiet fremmer i denne saken hele 14 forslag, alene eller sammen med alle de øvrige opposisjonspartiene, som jeg herved vil få ta opp.

I tillegg til det jeg har nevnt, er forholdet til «freshman year» tatt opp en rekke ganger. Jeg har merket meg at Regjeringen vil åpne opp for dette på det de kaller kvalitetsuniversitet. Selv om det nok kan åpne opp for noen flere utenlandsstudenter, holder det ikke. ANSA tok under komitéhøringen til orde for å få en forsøksordning fram til 2011. Selv om regjeringspartiene har for vane å stemme mot det som i dag er forslag nr. 11, hadde vi håpet på støtte for vår forsøksordning som er skissert i forslag nr. 13.

Ønsker vi økt studentmobilitet både inn og ut av Norge, må vi legge forholdene til rette. Fremskrittspartiet vil i hvert fall være en pådriver og en konstruktiv bidragsyter for å få det til. Gratisprinsippet burde også vært bedre drøftet, både i forhold til hvordan det hemmer internasjonalisering i grunnutdanningen og ikke minst om vi skal benytte det som konkurransefortrinn i forhold til det som skjer innenfor GATS-rammene.

Presidenten: Representanten Jon Jæger Gåsvatn har tatt opp de forslag han refererte til.

Gunnar Gundersen (H) [12:16:23]: Norge er et lite, åpent land på velferdstoppen i verden. Vår velferd er bygget på de gevinster som internasjonal handel, utveksling, nettverk og en verdiskaping utviklet på komparative fortrinn gir. Norges evne til å lykkes i framtiden vil være avhengig av at vi klarer å utvikle og utnytte ny kunnskap til verdiskaping og arbeidsplasser.

Internasjonalisering av utdanningen er helt i kjernen av utfordringen. Den internasjonale kunnskapsmobiliteten øker. For et lite, åpent land med ambisjoner om å være en ledende kunnskapsnasjon er det avgjørende å ha strategier og virkemidler som gjør at vi bygger relasjoner og nettverk mot de land og miljøer som vil bli viktige for oss i framtiden. Alle imøteså derfor en samlet gjennomgang av internasjonaliseringsutfordringene i norsk utdanning både med spenning og forventning. Dette er en sammensatt utfordring. Den spenner fra utveksling i grunnskolen til høyere utdanning og forskning for nordmenn ute og utlendinger som kommer hit.

Spenningen er utløst, men forventningene er ikke innfridd. Stortingsmeldingen har fått en svært kjølig motakelse av en samlet opposisjon og berørte interesseorganisasjoner. NHO mener at hele meldingen er en ansvarsfraskrivelse, Akademikerne er skuffet over manglende tiltak, HSH mener at meldingen er skuffende vag og uforpliktende, Norsk Studentunion og Studentenes Landsforbund mener at meldingen er en festtale uten tiltak, Elevorganisasjonen mener meldingen er innholdsløs og omtaler den som en fiasko, og ANSA mener at meldingen er blottet for konkrete tiltak. Regjeringen har brukt svært lang tid på meldingen. Da burde den ha inneholdt flere konkrete tiltak. Ordene «vurdere tiltak» og «vurdere nærmere» er skrevet over femti ganger i meldingen, og statsråden omtaler meldingen så defensivt som et «grunnlag for debatt». Regjeringen registrerer at antall norske studenter som reiser ut, går ned, men man har ingen konkrete tiltak å møte det med. Høyre og en svært så samlet opposisjon legger fram flere forslag som kunne ha bidratt til å gjøre dette målrettet og konkret. En kunne jo håpe at det ennå ikke er for sent å snu for Regjeringen.

Det ville ha vært et framskritt om Regjeringen innså at gratisprinsippet skaper utfordringer på grunnskolenivå. Rapportene er mange om at verdifulle tilbud og initiativ forsvinner. Når Regjeringen ikke evner å stille opp med finansiering, burde man ha vært modig nok til å ta en diskusjon om utfordringene. Det gjør man ikke. Når våre forslag om å utvide utvekslingsadgangen til å gjelde Vg1 og Vg3 og å sikre at utdanningen som elevene får ute, blir godkjent i Norge, heller ikke støttes, er det ikke særlig håp om at flere norske unge vil benytte tilbudet.

Fagskoleutdanningen synes nesten glemt av Regjeringen. Vi venter riktignok på oppfølgingen av Karlsen-utvalgets utredning, men vi hadde forventet mer om denne viktige utdanningen i meldingen vi i dag behandler.

Ny teknologi og nettmuligheter åpner for helt nye muligheter innen høyere utdanning og forskning. Utviklingen

er allerede i gang. Ledende universiteter har allerede utviklet «open access»-strategier, som gjør at forelesninger og undervisning kan følges over hele verden. Utfordringene og mulighetene diskuteres overhodet ikke i meldingen. Derimot fokuseres kvalitet. Det er åpenbare utfordringer knyttet til kvalitet. Utenlandsstudier er dyrt, og det er viktig at studentene får valuta for pengene. Det bør imidlertid være like åpenbart at Regjeringens forslag om å utvikle kvalitetslister vil mislykkes. Hvordan skal man unngå at dette blir mer byråkrati og mer kostnader? Internasjonale rangeringer diskuteres heftig i academia. Hvordan skal Norge lage egne kvalitetslister over akademiske institusjoner over hele verden? Vi kan like gjerne komme til å sitte med lister som ikke er oppdaterte og ikke relevante, og som er et hinder for at norske studenter kan få velge nye og framvoksende studier med ambisjoner og høyt kunnskapsnivå. Her må en stole på at studentene og institusjonene også gjør en jobb.

I meldingen listes det opp en rekke land som er viktige samarbeidspartnere for Norge, nå og framover. Lista inneholder mange av de land der man også opplever problematikken knyttet til støtte det første året, «freshman year». Når vi også vet at mange av disse landene er svært store og en av de raskest voksende økonomier i verden, er det litt uforståelig at ikke Norge skal vise litt romslighet og gi støtte til «freshman year». Mangelen på en målrettet strategi for hvilke land det er viktig for oss å samarbeide med, er påtakelig.

Det er også knyttet utfordringer til utenlandske studenter og forskere som vil hit. Boligsituasjonen er svært presst i de store byene, og kvotestudentene møter sine egne, helt spesielle utfordringer. Regjeringen ser våre forslag, de bør gjøre noe med dem.

Internasjonaliseringsmeldingen var ønsket og ventet. Spenningen er utløst, men forventningene er ikke innfridd.

– Jeg tror vi er såpass populære at vi ikke har forslag som vi står alene om! Derfor har jeg ikke noe forslag å ta opp.

Presidenten: Da har ikke representanten Gunnar Gundersen fremmet noe forslag!

Lena Jensen (SV) [12:21:53]: Jeg vil først takke saksordføreren for et godt arbeid, som har ført til at vi har fått en god innstilling som vil føre til mer internasjonalisering og bedre kvalitet på utdanningen av studenter og elever i inn- og utland.

Vi lever i mulighetenes tid. Aldri har menneskene hatt slike økonomiske og teknologiske ressurser til sin disposisjon som vi har i dag. Klimakrisen og finanskrisen har sine røtter i et økonomisk system som har fått fritt spillerom uten mye internasjonal kontroll, et system som er avhengig av hensynsløs forbruksvekst og kan ødelegge tilgangen på mat, vann og stabile livsvilkår over store deler av kloden. Internasjonalt samarbeid om utdanning og forskning vil være en viktig motpol til dette.

Vi lever i mulighetenes land. Den norske velferdsstaten er frukten av mer enn hundre års kamp for rettferdighet. Grunnlaget for vår velferdsstat har vært et offentlig

lig velferdssystem basert på universelle rettigheter og like muligheter. Vi er kommet langt på vei når universitetsutdanningen har gått fra å være en eliteutdanning til en masseutdanning. Det gir oss et stort fortrinn når det gjelder internasjonalisering og samarbeid på tvers av grensene, at vi har en grunnutdanning og videregående og høyere utdanning som er basert på gratisprinsippet. Alt internasjonalt samarbeid om doble og felles grader må innrettes slik at det ikke kommer i konflikt med gratisprinsippet.

Verden trenger mer samarbeid og mer styring av kapitalen, og løsningen på klimakrisen ligger mye i styrkingen av kompetansen globalt og internasjonalt samarbeid og samhandling. Derfor er den meldingen som vi i dag behandler, avgjørende viktig for fremtiden. Meldingen er helhetlig, og den vil fremme internasjonalisering for både grunnutdanning og videregående og høyere utdanning.

Internasjonalisering av utdanningen er viktig for at Norge som kunnskapsnasjon skal delta i den globale utviklingen. Elever og studenter må rustes til å møte utfordringene i et stadig mer internasjonalt orientert arbeidsliv. Økt internasjonalisering betyr bedre flerkulturell kompetanse for elever og studenter både hjemme og ute og for utdanningsinstitusjonene i Norge. Norske høyskoler og universiteter må gjøre seg mer attraktive for utenlandske studenter og institusjoner, og norske studenter må bli motivert til i større grad å velge utenlandske institusjoner av høy kvalitet.

Det blir en omlegging av studiefinansieringen for studenter i utlandet, slik at studentene i framtiden motiveres til å studere ved institusjoner med høy kvalitet, fordi det gir en bedre trygghet for studieutbyttet. Det vil også bli en sterkere satsing på samarbeid og avtaler mellom norske og utenlandske institusjoner innenfor høyere utdanning. Det skal bl.a. ses nærmere på tiltak knyttet til felles grader og mer forpliktende samarbeid.

Dagens tilleggsstipendliste, som ikke har fungert godt nok i det hele tatt, vil bli avviklet, og i stedet blir det utviklet kvalitetslister. Disse nye listene blir vesentlig utvidet sammenliknet med tilleggsstipendlisten. Ved utdanninger som omfattes av de nye listene, vil det gis støtte til første året i bachelorutdanningene, som ved dagens tilleggsstipendlister. Det skal gis mer stipend til dekning av skolepenger ved institusjoner av høy kvalitet. Det er viktig at listen favner bredt og bygger opp under bredden i de ulike land, språk, regioner og fagretninger. Disse listene vil være et viktig verktøy og redskap for den enkelte institusjons internasjonaliseringsarbeid, og det vil også lette arbeidet deres.

Vi lever i et flerkulturelt Norge, og det er viktig å se på de mulighetene et flerkulturelt Norge gir for det norske utdanningssystemet. Et flerkulturelt samfunn åpner muligheter og stiller krav til internasjonalisering hjemme, som kan utvide perspektivene vi har, og skaffe fornyet kunnskap for å møte framtidens utfordringer i norsk arbeidsliv og næringsliv.

Norge er et lite land med en svært internasjonalt orientert økonomi. Studenter som tilegner seg internasjonal erfaring og kompetanse, er avgjørende viktig for om vi

lykkes med dette – om vi lykkes i å være det kunnskaps-samfunnet vi ønsker.

Det er mange relevante mobilitetsprogrammer og -prosjekter som eksisterer. Det er behov for bedre informasjon og kompetanse – og informasjon ut – om vi skal lykkes i å være det kunnskapssamfunnet som vi ønsker.

Vi har en rekke internasjonale skoler i Norge. De har ekstra kostnader i forhold til internasjonal sertifisering og kontroll, og de har også utgifter i forbindelse med rekruttering av internasjonale lærere og ekstra norskopplæring. Dagens finansieringssystem fungerer ikke godt nok. Det er viktig at statsråden går igjennom dette.

SV er fornøyd med det arbeidet statsråd Aasland har gjort i forhold til aktiv jobbing sammen med universiteter og høyskoler når det gjelder å satse på flere utviklings-samtaler og samarbeidsavtaler med andre land og institusjoner. Institusjonene har i ulik grad nådd de målene man har satt seg, men det arbeidet statsråden har gjort, har ført til at man jobber mer for og med internasjonalisering.

Dagrun Eriksen (KrF) [12:27:17]: Da Regjeringen la fram denne meldingen, uttalte statsråden at den var et innspill til debatten. Det var ærlig sagt, for hun hadde helt rett. Denne meldingen er et innspill som beskriver situasjonen rundt internasjonalisering nøye, men den er ganske fattig på tiltak. Det fikk vi jo ytterligere bekreftet på høringen her i Stortinget. Vidt forskjellige høringsinstanser var nær sagt samstemmige i å uttrykke skuffelse over mangelen på tiltak og forpliktelser i meldingen.

For Kristelig Folkeparti er det en avgjørende oppgave å bidra til utviklingen av Norge som kunnskapsnasjon på et høyt internasjonalt nivå. Dette står ikke i motsetning til et ønske om å oppmuntre studenter til å ta deler av eller hele utdanningen utenfor Norge – tvert om.

Utenlandsopphold betyr mye for den enkelte student personlig. Opplevelsesaspektet må på ingen måte undervurderes. Det er spennende å få lov til å oppleve andre kulturer, lære språk, knytte kontakter og få venner og kontakter for livet. Impulsene en får ved et studieopphold i utlandet, vil være unike.

Men utenlandsopphold har også en direkte kunnskapsgevinst for landet vårt. Det faglige utbyttet studentene tar med seg hjem, vil selvsagt være stort. Samfunnsnivå og arbeidsliv blir mer og mer internasjonalt, noe som gjør at samarbeidet over landegrensene blir en naturlig del av arbeidslivet og samfunnslivet.

Tall fra Lånekassen viser at vi har det laveste antallet helgradsstudenter ute på ti år. Dette er alvorlig, særlig når vi vet at situasjonen i resten av verden er ganske annerledes. Her stiger antallet studenter som tar utdanning utenfor eget hjemland, kraftig.

Det kan være flere årsaker til denne nedgangen, men jeg tror ikke en kommer utenom at økonomi er en avgjørende faktor. Det er i dag i mange tilfeller et stort økonomisk løft å studere i utlandet. Lånebyrden knyttet til skolepenger er høy og bidrar nok til at mange rett og slett ikke tør eller har økonomi til å dra ut. Et annet moment i dette er at lånebyrden blir ekstra stor for studenter på bachelornivå. Det får konsekvenser, nettopp fordi bachelorutdanningen

utgjør det aller viktigste rekrutteringsgrunnlaget for videre studier i utlandet. Jo lenger man venter med å ta opphold i utlandet, jo høyere blir terskelen for å gjøre det.

Kristelig Folkeparti har i de siste budsjettene vært opp-tatt av studiestøtten i ikke-vestlige land. Dette dreier seg ikke om de store beløpene i budsjettsammenheng, men det får likevel konsekvenser. Jeg er enig i at det er svært viktig at flere tar studieopphold i de store og viktige landene, f.eks. USA, England, Frankrike og Tyskland. Problemene med manglende støtte til freshman-året i USA er tidligere nevnt. Flere av disse landene har verdens ledende utdanningsinstitusjoner, samtidig som de er noen av våre viktigste samarbeidsland når det gjelder både forskning og næringsliv. Men det er også viktig at vi får flere studenter med studieerfaring fra de gryende nye markedene i land i Asia, Latin-Amerika og også Afrika. Land fra disse kontinentene er det svært viktig å få impulser fra og knytte samarbeid med. Det må derfor være mulig å finne ordninger som på den ene siden ivaretar det avgjørende kriteriet at et studium som skal motta støtte, må være godkjent av NOKUT, og på den andre siden ha tiltak som stimulerer til at studenter også kan velge å studere i disse landene.

Midler til freshman-året og studier i ikke-vestlige land er et grep som kan gjøres raskt, som er enkelt, som er billig, som vil ha effekt, og som vil bety mye for internasjonaliseringen. Jeg håper ikke opposisjonspartiene blir stående alene om dette forslaget også etter revidert nasjonalbudsjett.

Kristelig Folkeparti ber sammen med Venstre Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til styrking av kvoteringen av studenter fra utviklingsland. Ordningen med kvotestudenter har vist seg å fungere svært godt. Det gir grunnlag for å utvide ordningen gjennom å tilby flere kvotestudentplasser.

Til sist: Opposisjonen har samlet seg om å be Regjeringen sørge for at støtteordningen fra Lånekassen utvides til å omfatte Vg1 og Vg3, og at det gis støtte til elever på videregående nivå som kun ønsker å studere ett semester ute. Vi har dessverre fått tilbakemeldinger om at det hersker tvil om hva regelverket egentlig sier. Elever som har reist ut på halvårsopphold i utlandet med beskjed både fra Lånekassen og videregående skoler om at de vil få støtte, har reist ut og ikke fått støtte når de har kommet hjem. Jeg mener det er unaturlig med et skille på dette feltet mellom høyere utdanning og videregående opplæring. En burde få mulighet til å kunne ta ute både enkeltsemester og hele år for denne gruppen.

Jeg tar opp det forslaget som Kristelig Folkeparti har sammen med Venstre.

Presidenten: Representanten Dagrun Eriksen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Inger S. Enger (Sp) [12:32:54]: Regjeringa bygger stein på stein i utdanningspolitikken. Fra St.meld. nr. 16 for 2006–2007, ... og ingen sto igjen, via kvalitetsmeldinga, Kvalitet i skolen, til den nye lærermeldinga legger Regjeringa grunnlaget for framtidens kunnskapskole. Og i dag behandler vi for første gang ei helhetlig

melding om internasjonalisering av utdanning. Det er bra.

Verden er blitt mindre i den forstand at f.eks. reisetider er blitt kortere. Uten å gå til andre land kan jeg nevne ei velkjent historie fra min egen hjemkommune. Gausdal var allerede for over 100 år siden et ynda reisemål av flere forskjellige grunner, bl.a. fordi det var så raskt å komme dit. Det tok bare 36 timer fra Oslo og opp – med tog til Eidsvoll, deretter «Skibladner» til Lillehammer og så til sist hesteskyss de fire siste mila opp til Skeikampen i Gausdal. Ja ja, tida går!

Nå kan en snekkerlærling reise tre måneder til Bayern, og den nigerianske sosiologstudenten kan ta et halvår i Norge for f.eks. å studere den nordiske velferdsmodellen. Tida vi lever i, gir rom og muligheter for impulser fra hele verden.

Styrken til stortingsmeldinga er at den samler noen tråder og trekker opp viktige perspektiver på veien videre. En internasjonalt retta utdanningssektor vil gi oss arbeidstakere med internasjonal kunnskap og erfaring og gjøre Norge til en attraktiv kunnskapsnasjon og samarbeidspartner. Slik sett vil internasjonalisering fremme framtidig verdiskaping.

Solidaritet, flerkulturell dialog og mellommenneskelig forståelse er uttrykk som internasjonalisering av utdanninga vil bygge opp under og fylle med innhold. Internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid, gode ordninger for internasjonale studenter i Norge og prinsippet om utdanning for alle er et av EUs tusenårsmål og må stå høyt på agendaen framover.

Internasjonalisering er ikke bare et virkemiddel, det er faktisk også et mål. Det er like mye et spørsmål om holdninger som om ressurser. Det er ikke bare internasjonal avdeling ved en institusjon som skal jobbe internasjonalt. Men tilnærmingen må være at internasjonalisering skal være en integrert del av hele organisasjonen. Alle, også de som ikke reiser ut, skal få ei utdanning som ruster dem for utfordringene og mulighetene globaliseringen representerer. Det er et ambisiøst mål, men noe annet ville være for passivt i dagens globaliserte verden.

Akkurat på utdanningsfeltet mener jeg at det tette samarbeidet i EU er av det gode, og jeg er glad for at Norge er tilslutta flere rammeprogrammer. Det er avgjørende dersom vi skal nå våre mål for internasjonalisering.

En annen avgjørende faktor er om vi har rammebetingelser som fremmer internasjonalisering. Det er viktig at departementet i forbindelse med evalueringa av finansieringssystemet for UH-sektoren skal vurdere om det trengs sterkere virkemidler for å fremme mobilitet.

Meldinga inkluderer også videregående skole, og det er viktig at fylkeskommunene har ordninger som gjør at de videregående skolene ikke taper på at elever reiser ut. Godkjenningsrutinene må også forbedres, og man må sikre at rådgiverne har oppdatert kunnskap om utvekslingsmuligheter.

Meldinga har et gledelig fokus på fag- og yrkesopplæring. Det er viktig å få på plass et kvalifikasjonsrammeverk raskt, for å fjerne hinder for mobilitet for dem som tar denne typen utdanning.

Jeg ønsker å trekke fram et godt eksempel på internasjonalisering fra min egen region, nemlig Internasjonalt Servicekontor på Gjøvik. De sender hvert år ut et stadig voksende antall lærlinger fra Hedmark og Oppland. De fleste lærlingene sendes ut via Leonardo da Vinci-programmet, og kontoret tar seg av det praktiske ved oppholdet. De har kontakt med mulige lærebedrifter i utlandet, bistår med programsøknaden og gir motiverte lærlinger kvalitetssikre lærlingsplasser. Styrken til opplæringskontoret er at de har tett oppfølging av lærlingene underveis og gjør sitt beste for at de skal få mest mulig ut av oppholdet. Både før og under oppholdet blir lærlingene gode talspersoner for at enda flere lærlinger skal få muligheter til å ta lærlingtida i utlandet.

Internasjonalisering gir elever, lærlinger og studenter opplevelser som ikke kan måles i penger, og en kompetanse som blir stadig mer verdsett. Med denne meldinga får vi en helhetlig tilnærming til internasjonalisering.

Vi gjør mye på dette feltet allerede i dag, men vi kan altså arbeide for at det skal bli enda bedre. Det gjelder vel for øvrig på de fleste områder med oss alle.

Odd Einar Dørum (V) [12:38:14]: Om denne meldingen er det meste sagt av dem som har hatt ordet før. Min refleksjon er at meldingen nå synes å tegne et mønster, ikke av statsrådets – for det tror jeg ikke – men av Regjeringens manglende vilje til å satse på ulike sider av høyere utdanning, enn si forskning. Det siste kommer vi tilbake til senere.

Hvis man ikke får penger til noe som helst, kan det hende – det er min erfaring fra det feltet – at man da lager en stortingsmelding. Det er ikke sikkert at man skal gjøre det, men det hender at man da lager en stortingsmelding. Det vi har foran oss nå, er en stortingsmelding som beskriver det området vi står overfor. Den gjør det på en ordentlig og grei måte, men ble mottatt med ord, akkurat når jeg har ordet her på Stortingets talerstol, som var mye skarpere, av de fleste andre. Det hørte vi i høringen, og det er sagt tidligere i dag.

Det som bekymrer meg, som representant for Venstre, som parlamentariker, ja som norsk borger, er at man ikke ser at faktisk noen små grep kunne gitt signal om noe, kunne satt en retning. Det er ofte slik at hvis man skal gå noen steder, vil de fleste av oss ha sans for at man går i én retning, selv om hastigheten er noe vi kan diskutere.

Det er ett område som nå snart i fire år har forundret meg, og det er hvorfor i all verden det skal være så problematisk å finne den lille halve millionen som skal til for å sende bachelorstudentene våre til de såkalte BRIK-landene – altså Brasil, Russland, India og Kina. Vi feirer snart toårsjubileet for daværende statsråd Djupedals nesten gledesstrålende kunngjøring i Aftenposten sommeren 2007, hvor det så ut som om det skulle komme i statsbudsjettet for 2008. Det kan vel ikke være en slags redsel for at Lånekassens rammer skulle bli sprengt – at det skulle skje en masseutvandring av norske studenter til Brasil, Russland, India og Kina? Jeg klarer ikke å se det for meg. Eller er det uttrykk for en slags særegen norsk form for kulturimperialisme – at vi tror at vårt utdanningssystem er

så suverent? Det er mye bra i vårt utdanningssystem. Men er det så suverent og Lånekassens innsikt så uovertruffen at det overskrider den kompetansen og innsikten man kan få ved bachelorgradsstudier i disse landene?

Enda mer forunderlig blir det når jeg vet at jeg lever i et land hvor halvparten av befolkningen i sin tid utvandret til USA og skapte seg et eget liv. Det er faktisk nesten utrolig at det nesten ikke reflekteres i vårt kollektive minne når vi skaffer oss bevissthet om arbeidsmigrasjoner og bevegelser. 50 pst. av befolkningen drog til USA, 20 pst. kom tilbake. Vi skulle jo tro at det også hadde blitt grepet. Vi er nå i den helt – jeg må si – lykkelige og spesielle situasjon at vi har en amerikansk ambassadør som har hatt sin store energi konsentrert om hvordan man i verden kan få studenter som ønsker det, til å dra og ta utdanning ved amerikanske universiteter.

Jeg har sammen med komiteen, og dels i andre sammenhenger på egen hånd, studert en del av universitetene, og de har i seg kvaliteter som jeg tror man kunne fått med seg, la oss gjerne kalle det for kvaliteter i en dannelsesretning. Hvis man hadde hatt den oppfatningen at dette var noen viktige signaler, altså mot land som Brasil, Russland, India og Kina og mot USA, snakker vi om 10–11 mill. kr på et statsbudsjett.

Det er nesten rart at jeg må stå her og si at jeg skjønner ikke hvorfor man ikke vil drive politikk på den måten at selv om man ikke kan gjøre alt det man skal kunne med en internasjonaliseringsmelding, så skal man i hvert fall gjøre akkurat dette. Jeg skjønner jo at det store grepet, som hele komiteen er enig om, er det vi gjør hvis vi legger helt systematiske muligheter for å sende mennesker ut og ta mennesker inn, og som knytter seg til evalueringen av finansieringsordningene for høyskoler og universiteter. Det skjønner vi alle sammen. Vi skjønner at det må gå sin gang, og komme tilbake. Men derfor er det så uforståelig at man ikke kan ta et skritt som oppfattes som et fornuftig skritt. Jeg mener at det å stemme for forslag nr. 11, eller også forslag nr. 13, fra Fremskrittspartiet, ville vært det.

Så vil jeg til slutt på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre – etter å ha hørt saksordføreren innlegg her i dag – be om at forslag nr. 1 blir omgjort til et oversendelsesforslag. Det er et uttrykk for den gode tone vi har i komiteen, noe som også har kommet til uttrykk ved at vi har noen romertallsvedtak som vi står sammen om.

Statsråd Tora Aasland [12:43:15]: Globalt sett skjer det store og raske endringer i struktur og innhold i utdanning, og Norge er aktivt med i mange prosesser og prosjekter. Dette gjelder spesielt samarbeid med de nordiske land, med Europa og med USA. Dette er helt nødvendig for å få økt kunnskap, men også for å kunne påvirke utviklingen i ønsket retning – med våre erfaringer og verdier. I tillegg må vi gjøre jobben hjemme – å internasjonalisere virksomheten ved egne utdanningsinstitusjoner. Bare gjennom sammenligning og samarbeid med andre land kan vi oppnå en kvalitet i utdanning og forskning som gjør oss i stand til å konkurrere med de beste. Dette er en avgjørende premis for å bevare og videreutvikle vårt velferdssamfunn. I

tillegg må vi utvide det geografiske perspektivet til andre land og kontinenter enn dem vi tradisjonelt har samarbeidet med. Land som Kina, India, Japan, Brasil og Russland blir stadig viktigere som premissleverandører innen utdanning, forskning og næringsliv. For å møte denne utviklingen trenger vi inngående kunnskap på mange områder. Vi må være blant de beste!

Meldingen legger til grunn at internasjonalisering er mye mer enn studentmobilitet. Internasjonalisering gjelder for alle – både studenter og faglig og administrativt ansatte – og er noe som skjer både ute og hjemme.

Kunnskapsdepartementet har hatt en omfattende dialog og høringsrunde med hele utdanningssektoren i forkant av meldingen. De tiltakene som foreslås i meldingen, reflekterer i stor grad de krav og ønsker som sektoren selv har kommet med for å bli bedre på internasjonalisering. Det har derfor vært en viktig prosess. I tillegg tar meldingen opp krav til kvalitet på de utdanningene som norske studenter tar i utlandet, både når det gjelder delstudier og gradstudier. Dette er bakgrunnen for at Regjeringen også vil se nærmere på dagens ordning for utdanningsstøtte for de av våre studenter som velger å ta deler av eller hele gradstudier i utlandet. Her bør det lønne seg å velge kvalitet.

Jeg vil kort kommentere noen av de viktigste tiltakene som er foreslått.

Når det gjelder grunnopplæringen, er det viktig at internasjonalisering blir tydelig i det lokale arbeidet med fag- og læreplaner. Det trengs også bedre statistikk og oversikt over prosjekter, reiseaktiviteter og utveksling. Dette vil vi arbeide for å rette på for å få et bedre beslutningsgrunnlag. Videre er det viktig med god informasjon og veiledning for skoler og elever. Senter for internasjonalisering av høgre utdanning, SIU, vil bli styrket for å ta seg av disse oppgavene. I tillegg er det behov for en bedre ordning med kriterier for godkjenning og finansiering av utvekslingsopphold i utlandet. Dette vil vi se nærmere på, både innholdsmessig og når det gjelder hvem som skal gjøre arbeidet.

Fagskoleutdanningene skal styrkes ved at man oppretter et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk som er tilpasset det europeiske. Dette krever endringer i fagskoleloven, og departementet vil komme tilbake til Stortinget med et slikt endringsforslag. Fagskolene er svært uensartete i innretning, nivå og innhold, og det er lite systematisert kunnskap om skoleslaget. Derfor må statistikkgrunnlaget bli bedre før det kan foreslås gode internasjonaliseringstiltak. Dette vil Kunnskapsdepartementet ta initiativ til å gjøre noe med.

Når det gjelder høyere utdanning, viser den første evalueringen av Kvalitetsreformen at vi er på rett vei. Mye bra arbeid er gjort på internasjonaliseringsområdet, men vi kan selvsagt bli bedre. Det er rom for å knytte internasjonaliseringen mer opp mot strategisk utvikling på institusjonene, ansvarliggjøre institusjonene mer, og man må få til en bedre forankring av arbeidet, både faglig og i ledelsen.

Institusjonene må bli mer attraktive for å tiltrekke seg utenlandske studenter og ansatte. Da er det en forutsetning at man kan tilby gode faglige vilkår og kvalitativt gode

studietilbud på internasjonalt nivå. Derfor rettes oppmerksomheten mot tiltak som kan hjelpe utviklingen i en slik retning.

De viktigste tiltakene er prosjekter som stimulerer til faglig og administrativt samarbeid, som felles grader og felles studieplaner både på master- og PhD-nivå. I tillegg vil «tuning»-lignende prosjekter bidra til sterkere og mer omfattende faglig samarbeid og overføring av kunnskap og erfaring mellom institusjoner. Slike forpliktende tiltak vil også kunne fremme samarbeidet og sammenhengen mellom utdanning og forskning. I tillegg vil de foreslåtte pilotprosjektene innenfor de korteste profesjonsutdanningene innen høyere utdanning, som lærer, sykepleier og ingeniør, ha stor overføringsverdi til alle disse studietilbudene. Det er vår forutsetning og vårt mål.

Når det gjelder de foreslåtte endringene i støtteordningene for utenlandsstudier, vil vi innføre en sterkere sammenheng mellom kvalitet og stipendandel. Det foreslås å utarbeide egne lister med institusjoner og studier som er kvalitetssikret med tanke på stipendiering av skolepenger. Det forutsettes at disse listene blir vesentlig utvidet i forhold til listen over institusjoner på dagens tilleggsstipendliste, og at de ikke begrenser seg til institusjoner i engelskspråklige land. Slike kvalitetslister vil gi norske studenter større trygghet for at kostbar utdanning i utlandet som det gis støtte til gjennom Lånekassen, er av god kvalitet.

Innstillingen fra komiteen viser at det er stor enighet om hovedmålsettingene, og dette kan sammenfattes i ordene kvalitet, samarbeid, relevans og attraktivitet. Internasjonalisering vil fortsatt ha høy prioritet, og departementet vil forsøke å finne de beste løsninger for både studenter og ansatte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [12:48:43]: Hvis, eller skal vi si når, utdanningsområdet inkluderes innenfor rammene av GATS, vil vi få en intensivt konkurranse mellom utdanningsinstitusjonene. Fremskrittspartiet har gjentatte ganger tatt til orde for en likebehandling av private og offentlige utdanningsinstitusjoner i forhold til offentlig finansiering.

Ser statsråden at en global markedsorientering med konkurranse mellom offentlige og private institusjoner vil framtinge en avklaring i forhold til likebehandling når det gjelder grunnfinansiering? Og mener statsråden at Norge er forberedt på en slik situasjon?

Statsråd Tora Aasland [12:49:15]: Norge er i høyeste grad forberedt på en ytterligere helhetlig tenking omkring internasjonalisering. Men jeg forstår representanten slik at han sikter til de private høyskolene vi har her i landet i forhold til en konkurrerende situasjon med utlandet. Der har signalet fra meg og fra Regjeringen vært rimelig klart: at vi har en ordning med at det skal betales skolepenger når det er en privat institusjon i Norge. Det er en ordning som ikke uten videre kan overføres til det systemet vi har når det gjelder utdanning i utlandet. Jeg forstår det slik at det er f.eks. BI og andre som gjerne vil ha en

slik endring av systemet. For meg er det et viktig politisk prinsipp at privatskoler er der som en del av vårt helhetlige system, men et poeng ved at de er private, er at de har skolepenger. Skulle man dekke det ved stipend, slik man gjør ved studier i utlandet, ville vi ha et problem med å følge det prinsippet. Jeg har ikke tenkt å endre noe på det, men jeg ser absolutt gode muligheter for bedre oppfølging av den internasjonale delen med norske stipend og lån fra Lånekassen.

Gunnar Gundersen (H) [12:50:36]: Kvalitet er et vanskelig begrep, særlig innenfor utdanning. Det kan være institusjoner som har et utmerket studienivå og akademisk nivå innenfor visse spesialfelt, men som ikke utmerker seg som institusjon. Jeg frykter jo at kostnadene ved ikke å ha oppdaterte kvalitetslister kan bli langt høyere enn kostnadene ved de feilskjær som man eventuelt vil komme til å se ved å overlate mer av ansvaret både til institusjonene og studentene selv. Jeg tror egentlig ikke vi har noe annet valg enn å stole på at norske institusjoner og norske studenter både er seg sitt ansvar bevisst og også er bevisst kostnadene som utenlandsstudier faktisk har.

Hvorfor er ikke også statsråden mer på den linjen at man her faktisk må overlate ansvaret til institusjoner og studenter selv?

Statsråd Tora Aasland [12:51:39]: Jeg har sittet og hørt bl.a. representanten Gundersen kritisere Regjeringen og meldingen for mangel på tiltak. Og når det da kommer et tiltak, nemlig endring i ordningen med stipend gjennom slike kvalitetslister, har man ikke tro på at vi skal klare å gjennomføre det. Jeg har veldig stor tro på det. Jeg tror at dette vil løse mye av problemene som handler om freshman-året i dag, og det vil sikre studentene kvalitet. Selvsagt er ikke disse listene og det med å sikre kvaliteten noe departementet skal sitte med alene. Jeg vil vise til det gode samarbeidet vi har hatt både med institusjonene, med studentorganisasjonene, med parter i arbeidslivet og med mange andre viktige aktører i selve arbeidet med denne meldingen. De vil selvfølgelig bli trukket inn i det videre arbeidet med disse utvidete listene, som kommer til å bli ganske omfattende. Jeg har stor tro på dette, og tror at det vil sikre studentene en god kvalitet. Jeg håper også at representanten Gundersen kommer over sin skepsis til akkurat dette tiltaket.

Dagrun Eriksen (KrF) [12:52:46]: Statsråden avsluttet sitt innlegg med å si at man ønsker å finne de beste løsningene. Likevel er det noen forslag som regjeringspartiene i dag kommer til å stemme ned.

16. mars kunne vi lese i Sunnmørsposten om en uheldig utvekslingsstudent på videregående nivå som hadde tatt et halvt år i utlandet. Han hadde sjekket på forhånd og fått beskjed om at det er lov, men fikk avslag på å kunne ta et delsemester ute.

I dag foreligger forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, som sier at Regjeringen bør sørge for at støtteordningen utvides til å omfatte både Vg1 og Vg3, men at det også gis mulighet til å

studere et semester ute. Svaret fra Regjeringen på oppslaget i Sunnmørsposten var at de skal vurdere dette på nytt, men i dag går altså regjeringspartiene og stemmer dette ned. Betyr det at det er helt uaktuelt å vurdere Vg1 og Vg3, samt at man på videregående skole kan ta et semester ute?

Statsråd Tora Aasland [12:53:50]: Det å legge om tenkingen her til å gjelde både Vg1 og Vg3, og ikke bare Vg2, er en ganske omfattende endring av det systemet vi har. Vi ønsker jo i dag at eleven skal komme gjennom det hele med mulighet til å ta en skikkelig eksamen, og da tenker vi oss at det andre året tas i utlandet – og det utelukker for så vidt ikke et semester. Så når det gjelder akkurat det å begynne fra Vg1, tror jeg det vil bety store utfordringer og kreve et annet system. Men jeg skal gjerne understreke at vi vil gå gjennom dette med Vg3 og den situasjonen som representanten her nevner, for både bør det være lik praksis – og da har vi en viktig oppfølgingsoppgave å gjøre i forhold til f.eks. fylkeskommunene – og det bør også være en grunn til å vurdere nærmere tiltak på Vg3-nivå. Men foreløpig ser ikke jeg for meg en nyordning hvor man tar alle de tre årene i videregående inn i en slik tenking.

Odd Einar Dørum (V) [12:55:02]: Vi lever i en verden hvor omtrent alle er begeistret for at Barack Obama ble president i USA. Vi ser at han setter tone i forhold til en uregulert internasjonal rovdyrkapitalisme, vi ser at han setter en helt ny tone i forhold til regimer som Iran, vi ser at han setter toner i forhold til det meste, også på klimasiden. I en situasjon hvor det norske studentantallet i USA har sunket – og det må oppfattes å være et spennende land på alle måter, både med internasjonal utvikling og ikke minst med bakgrunn i den amerikanske «liberal arts»-tradisjonen, som er spesielt bra når det gjelder å gi grunnleggende allmenndanning, og gir det på en måte som jeg tror vi bare må si er bra – er det et tankekors for Venstre og en gåte for meg, som jeg sa fra talerstolen i sted, hvorfor Regjeringen ikke kan innføre en skikkelig finansiering uten å gå underlige byråkratiske veier for freshman-året. Etter å ha vært og besøkt en del amerikanske institusjoner, også store og ikke eliteinstitusjoner, er mitt spørsmål: Hva skyldes dette?

Statsråd Tora Aasland [12:56:09]: Først og fremst skyldes det Bologna-prosessen og en avtale som Norge har med så å si alle andre land som er med der, og at vi ser et skille i nivå på den europeiske utdanningen og den amerikanske. Men jeg mener at det ikke er noen byråkratisk ordning det å utvide systemet med tilleggslister til å gjelde lister som sikrer at studentene virkelig får kvalitet.

Jeg er helt enig med representanten Dørum i at svært mange universiteter og colleger i USA har høy kvalitet og er gode på det vi begge er enige om når det gjelder allmenndanning. Jeg har selv vært der og snakket med mange av dem, og jeg er ivrig selv for at det skal være flere norske studenter i USA. Kanskje vil Obama-effekten også slå ut på den måten.

Men jeg mener også det er viktig at vi får studenter til andre deler av verden. Derfor er det viktig å sig-

naliserer i denne meldingen at også andre samarbeidsland for utveksling av studenter er viktige. Det betyr ikke at vi ikke fortsatt skal stimulere til å sende folk til USA og få amerikanske studenter hit. Men jeg tror det har en litt mer sammensatt årsak enn bare den ene delen av stipendordningen.

Åse Michaelsen (FrP) [12:57:24]: Tidlig innsats er nøkkelord. Vi vet jo også at grunnlaget og interessen for å se seg litt rundt om i verden – for å si det slik – ofte blir dannet når ungene og elevene er i grunnopplæringen.

Det er et misforhold mellom rammeoverføring til skolene og de ønskene og forventningene som er bygd opp. Veldig mange barn blir i dag faktisk forhindret fra å delta på grunn av at studentutveksling, besøk, hvite busser til Auschwitz – ja, alt dette – ligger på et lavmål slik som det er nå. Veldig ofte er det foreldrene som må legge fram alternative løsninger, som igjen betyr at økonomi spiller en veldig viktig rolle, som også gjør at mange elever ikke kan delta. Da synes jeg det er veldig rart at en statsråd fra SV ikke kan vise vilje til et forpliktende statlig opplegg som nettopp gjør at internasjonaliseringsarbeidet på grunnskolenivå ikke stopper opp.

Statsråd Tora Aasland [12:58:32]: Jeg tror nok at vi kan være enige om at gratisprinsippet slik sett er et viktig grunnleggende prinsipp for at alle norske elever skal kunne nyte godt av f.eks. også utenlandsreiser. Det som er en viktig oppgave for departementet, er at vi prøver å rådgi og veilede både kommuner og fylkeskommuner på en slik måte at det blir en best mulig praksis og en mest mulig lik praksis. Jeg vet at det er ulikheter her, og vi har stadig slike saker inne hvor vi driver veiledning, for vi ønsker ikke å oppheve gratisprinsippet. Vi vil at det skal være slik som representanten her sier, at man skal kunne være med uavhengig av foreldrenes økonomi. Jeg håper at utrettelig arbeid med dette, sammen med gode eksempler, vil føre til at vi får et enda bedre grep om den utviklingen.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.
(Votering, se side 2687)

Sak nr. 2 [12:59:43]

Interpellasjon fra representanten Sonja Irene Sjøli til helse- og omsorgsministeren:

«På bakgrunn av anbefalinger fra to nasjonale konsensuskonferanser gis det i dag et offentlig tilbud om ultralydundersøkelse av gravide i uke 17–19. Representanter for Arbeiderpartiet har tatt til orde for å innføre et offentlig finansiert tilbud om ultralydundersøkelse før 12. uke. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten fikk i 2006 i oppdrag å vurdere effekt og diagnostisk verdi av ultralydundersøkelser i første og tredje trimester. I rapporten fra juni 2008 heter det i konklusjonen: «På bakgrunn av forskningslitteraturen finner vi ingen tilleggs effekt av å innfø-

re rutinemessig ultralydundersøkelser i første eller tredje trimester.» Det vises til at undersøkelse i første trimester er effektiv for å avdekke risiko for kromosomfeil, f.eks. Downs.

Hvordan vurderer statsråden forslaget om et offentlig tilbud om ultralydundersøkelse i første trimester, ut fra helseeffekt for mor og barn og prioriteringshensyn?»

Sonja Irene Sjøli (H) [13:01:37]: Den raske utviklingen innenfor medisinsk teknologi gir mange nye muligheter. Utviklingen reiser samtidig vanskelige etiske problemstillinger. Teknologien flytter grenser og griper inn i selve livsprosessen og det spirende liv. Den kan forbedre livskvaliteten for noen og redde livet for andre. Den samme teknologien kan bidra til å avbryte et liv fordi livet ikke blir ansett som leveverdig.

Høyre mener at det er etikken som må sette grenser for bruk av teknologien, ikke omvendt. Hensynet til alle menneskers likeverd er grunnleggende. Selv om det er bred politisk enighet om dette, er det ulike syn på hvor de etiske grensene skal gå.

Den raske medisinsk-teknologiske utviklingen stiller oss også overfor betydelige prioriteringsutfordringer. Selv i Norge som et av verdens rikeste land settes det grenser for hvor mye ressurser som kan brukes på medisinsk behandling. Disse prioriteringsutfordringene er ikke et teoretisk problem eller et framtidssbilde, det er den brutale realiteten som pasienter og helsepersonell står overfor hver dag. Alvorlig kreftsyke mennesker opplever at de får avslag på utprøvende behandling som kanskje kunne ha reddet deres liv. Muskelsyke får avslag på støtte til nye medisiner som kunne gitt dem vesentlig bedre livskvalitet. Og det finnes mange andre eksempler.

Ultralydundersøkelse av gravide er et eksempel på ny teknologi som kan bidra til trygge svangerskap og fødsler og bedre helse for mor og barn, samtidig som dette reiser noen etiske og prioriteringsmessige utfordringer.

I dag får alle gravide tilbud om en ultralydundersøkelse i 17.–19. svangerskapsuke. Dersom det foreligger medisinske grunner for det, vil gravide ha rett til en ultralydundersøkelse gjennom hele svangerskapet. Dette gjelder også dersom den gravide er urolig for barnet.

Denne debatten dreier seg imidlertid om man skal tilby alle gravide en ultralydundersøkelse i 11.–12. svangerskapsuke, og hva som eventuelt er helseeffekten for mor og barn. I tillegg må vi tillate oss å reflektere rundt hvilke etiske dilemmaer dette stiller oss overfor.

Mange blivende foreldre som sier ja til tidlig ultralyd, gjør det ofte fordi de har et ønske om et første møte med det ufødte barnet. Men denne ultralydundersøkelsen kan også gi dem kunnskap om at barnet kanskje ikke utvikler seg normalt, og denne kunnskapen kan stille dem overfor en av livets tøffeste utfordringer, nemlig et personlig oppgjør med egne holdninger til livet, til døden og til menneskeverdet. Dette aspektet ved ultralydteknologien kommer ikke så ofte fram.

Da tilbudet om en ultralydundersøkelse i 17.–18. svangerskapsuke ble anbefalt fra den første konsensuskonferansen i 1986, ble det gjort til tross for at det ikke var do-

kumentert noen medisinsk nytteverdi av bruk av ultralyd. Begrunnelsen var å få en bedre organisering av tilbudet, sikre kvaliteten og kompetansen og å redusere unødvendig bruk av undersøkelsen. De etiske problemstillingene rundt misdannelsesproblematikk var ikke tema.

I 1995 ble det gjennomført en ny konsensuskonferanse hvor misdannelsesproblematikk og etikk sto øverst på dagsordenen. Konsensuskonferansen i 1995 kom til samme konklusjon, og man holdt fast ved at alle gravide fortsatt skulle få et tilbud om ultralydundersøkelse mellom 17. og 19. uke. Undersøkelse skal gi grunnlag for å fastsette termin, avklare antall fostre, morkakens plassering og fosterets anatomi og utvikling. Gravide med særlig risiko får i tillegg tilbud om fosterdiagnostikk i uke 11–14.

Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten leverte i juni 2008 en rapport med en vurdering av effekt og diagnostisk verdi av ultralydundersøkelser i første, andre og tredje trimester. Kunnskapssenteret gikk gjennom all tilgjengelig dokumentasjon og fant ingen generell tilleggs effekt av å innføre rutinemessig ultralyd verken i 11.–12. uke eller i 32. uke. Det gir med andre ord ingen generell helseeffekt for mor og barn dersom det innføres et tilbud om ultralydundersøkelse før 12. uke.

Konklusjonen står i klar kontrast til påstander fra Arbeiderpartiets helsepolitiske talsmann, Jan Bøhler, framsett i et innlegg i VG 8. mars i år. Tidlig ultralyd kan redde liv, påstår Bøhler, som også hevder at denne undersøkelsen kan føre til at hundrevis av barn kan reddes årlig, eller at senaborter kan unngås. Denne feilslutningen korrigeres av professor og barnelege Ola Didrik Saugstad i et svarinnlegg i samme avis 16. mars. Han påpeker at 30 av 1 000 barn som fødes, har små eller store utviklingsavvik. Han viser til at det ikke er holdepunkter for å hevde at disse barna profitterer på tidlig ultralyd. Arbeiderpartiet overselger med andre ord muligheten for en helseeffekt for mor og barn, noe som i seg selv er betenkelig.

Når Arbeiderpartiet nå har vedtatt å tilby tidlig ultralydundersøkelse til alle gravide, er det grunnlag for å stille spørsmål ved hva som er hensikten med denne undersøkelsen. Man skal altså tilby en undersøkelse til om lag 60 000 gravide årlig, kvinner som i 97 pst. av tilfellene føder barn uten utviklingsavvik. Undersøkelsen gir heller ingen generell helseeffekt for mor og barn, og kan i de aller fleste tilfeller ikke bidra til å redde eller behandle syke barn. Dersom det offentlige skal finansiere dette, betyr det at man velger å utvide helsetilbudet til en del av befolkningen som i hovedsak er friske, framfor å gi et bedre tilbud om helsehjelp til dem som er syke.

Dersom det blir innført et tilbud om rutinemessig ultralydundersøkelse før 12. svangerskapsuke, er jeg bekymret for at kvinnene kommer til å sette graviditeten på vent. Kanskje vil flere nøle med å glede seg over at et nytt liv er skapt, inntil de får den medisinske klareningen av sitt ufødte barn. Jeg snakker av erfaring som jordmor, og som en som har utført ultralydundersøkelser av gravide gjennom flere år. Jeg blir betenkt når entusiastiske forskere, klinikere og politikere argumenterer for tidlig ultralyd uten at dette bidrar til bedre helse for mor og barn. Dette bidrar snarere til en sykeliggjø-

ring av svangerskap og til å skape unødvendig angst og uro.

Det er imidlertid på ett punkt at den tidlige ultralydundersøkelsen er mer effektiv enn undersøkelser på senere tidspunkt, ifølge Kunnskapssenterets rapport. Den gir bedre grunnlag for å påvise om barnet har en kromosomfeil, som f.eks. Downs syndrom. Det finnes ingen behandling for Downs syndrom, og en slik undersøkelse vil ikke gi grunnlag for å redde liv, slik Bøhler hevder. Vi vet også at det forekommer feildiagnostisering, som innebærer at også friske barn aborteres på feil grunnlag.

Et tilbud om tidlig ultralydundersøkelse gir ikke bedre helse for mor og barn, men fører til at flere barn med Downs syndrom og andre med utviklingsavvik velges bort. Det er et samfunn Høyre ikke ønsker.

I likhet med forhåpentligvis alle andre partier i denne sal mener vi at retten til selvbestemmelse har en grense. Vi setter grensen når retten til det frie valget kommer i konflikt med hensynet til alle menneskers likeverd.

Når et foster har store og alvorlige utviklingsavvik og ikke er levedyktig, vil abort være det som skaper minst påkjenning for kvinnen i stedet for å vente til fosteret dør i mors liv, ved fødselen eller kort tid etter. Men også *det* er et vanskelig valg for noen. Det er heller ikke disse tilfellene som skaper debatt. Jeg synes heller ikke at muligheten for å framskynde abort i noen uker for svært få kvinner, kan rettferdiggjøre undersøkelser av det store flertallet av friske gravide.

Det er foster med mindre utviklingsavvik som representerer et etisk problem. Men ingen mennesker har sin verdighet i kraft av sin funksjonsdyktighet. Ingen skal miste sin verdighet fordi man er født med et kromosomavvik eller en funksjonshemming. Downs syndrom og ryggmargsbrokk er tilstander som kan avdekkes ved hjelp av ultralyd. Dette er tilstander som er fullt forenlige med et godt liv.

Ultralyd er et godt og viktig hjelpemiddel i moderne svangerskapsomsorg og fødselshjelp. Mange har fått en bedre livskvalitet takket være teknologi. Men vi må styre den teknologiske utviklingen og ikke la den styre over oss i entusiasme og beruselse over de mulighetene den gir. Det er ikke slik at alt som kan gjøres, må gjøres. Mitt spørsmål til statsråden er derfor: Hvordan vurderer han de etiske og prioriteringsmessige sidene av en rutinemessig tidlig ultralydundersøkelse til alle gravide?

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [13:10:55]: Spørsmålet om å utvide antall ultralydundersøkelser til alle gravide er et krevende tema. Det er forbundet med vanskelige etiske, politiske og samfunnsmessige problemstillinger. Særlig gjelder dette tidlig bruk av ultralyd, der enkelte utviklingsavvik kan oppdages før 12. svangerskapsuke, altså innenfor grensen for selvbestemt abort.

I Norge får alle gravide tilbud om én ultralydundersøkelse rundt uke 18 i svangerskapet. Tilbudet bygger på faglige råd, som også interpellanten var inne på, fra en konsensuskonferanse i 1986. Ut over denne ene undersøkelsen gis det bare ultralyd på medisinsk indikasjon i offentlig svangerskapsomsorg. Slik indikasjon kan f.eks.

være smerte, blødning eller uro for at svangerskapet ikke utvikler seg normalt.

Ny og bedre teknologi har gjort at kvaliteten på ultralydbildene er blitt stadig bedre med årene. Følgelig er det også blitt oppdaget flere utviklingsavvik i årene etter at tilbudet om ultralyd i 18. svangerskapsuke ble innført. Denne utviklingen – at flere avvik ble påvist – førte til store etiske diskusjoner på begynnelsen av 1990-tallet. Det ble derfor avholdt en ny konsensuskonferanse om temaet i 1995. Resultatet ble det samme som ved den første konferansen i 1986, nemlig at ultralydundersøkelse i uke 18 fortsatt skulle tilbys alle gravide. Men det ble presisert at lege eller jordmor plikter å informere kvinnen om at undersøkelsen er frivillig, og at hun kan takke nei.

De siste årene er det igjen reist spørsmål om å utvide antall ultralydundersøkelser som tilbys alle gravide. Kunnskapscenteret fikk derfor i oppdrag å vurdere effekten av rutinemessig ultralydundersøkelser i det som kalles første trimester, uke 11–13, i andre trimester, uke 17–19, og i tredje trimester, uke 32–34.

Kunnskapscenterets rapport fra 2008 konkluderer med, som representanten Sjøli beskriver, at det ikke er holdpunkter for at rutinemessig ultralydundersøkelse i første eller tredje trimester har noe å si for mors eller fosterets helse. Helsedirektoratet mener imidlertid at rapporten *ikke* gir tilstrekkelig grunnlag for å konkludere på medisinsk grunnlag om man skal anbefale å utvide tilbudet om rutinemessig ultralydundersøkelse.

Helsedirektoratet stiller spørsmål ved noen av konklusjonene i rapporten:

- Direktoratet mener det er grunn til å tro at to undersøkelser, én i uke 11–13 og én i uke 17–19, kan føre til at det oppdages flere fostre med hjertefeil. Ifølge direktoratet er det vanskelig å vurdere hva påvisning av en hjertefeil før fødsel har å si for barnets helse.
- Rutinemessig ultralyd i uke 11–13 kan også føre til at dødelige tilstander påvises tidlig, f.eks. fostre uten hjerne eller fostre med dødelig kromosomavvik. Det betyr at kvinner som bærer slike fostre, kan velge å få utført abort på et tidligere tidspunkt. Etter Helsedirektoratets oppfatning kan dette være en fordel for kvinnen for å unngå belastningene ved en senabort eller belastningene ved å føde et dødt barn.
- Rutinemessig tilbud om ultralyd i uke 11–13 er også et spørsmål om prioritering av ressurser. Undersøkelsen stiller store krav til teknologi, apparatur og kompetanse i å tyde funnene.

Det er også sannsynlig at et slikt tilbud vil føre til at det blir påvist flere tilstander som krever oppfølging ved et sykehus som har spesialkompetanse innen fosterdiagnostikk og fostermedisin.

Det kan også reises spørsmål ved om dagens praksis – med bare én ultralydundersøkelse – medfører sosial ulikhet i tilgang til helsetjenester. Kvinner som har god kunnskap om regelverket, kan lettere argumentere for at det foreligger medisinsk indikasjon på at hun bør få tilbud om tidlig ultralyd – eller hun kan sørge for å bli undersøkt i et av våre naboland.

I tilknytning til behandling av bioteknologiloven i 2003

– Ot.prp. nr. 64 for 2002–2003 Om lov om medisinsk bruk av bioteknologi m.m. – bad Stortinget Regjeringen om å evaluere den nye loven etter fem år. Loven trådte delvis i kraft i 2004, og fra 1. januar 2005 var den innført i sin helhet. Evalueringen skal settes i gang i 2009, og det er avsatt midler på årets statsbudsjett. I denne sammenheng vil det også være naturlig å se på dagens regler og praksis for ultralyd i svangerskapet. Vi må også se på gråsoner i grenselandet mot fosterdiagnostikk, som er regulert i lov om bioteknologi.

Etter min mening har vi ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med hensyn til om det bør innføres flere rutinemessige ultralydundersøkelser for alle gravide. Det er behov for en grundig gjennomgang av medisinske, etiske og prioriteringsmessige sider ved et slikt tilbud – herunder hvilke gevinster som kan forventes sammenliknet med dagens praksis. Dette arbeidet starter nå – når vi skal evaluere bioteknologiloven etter fem års virketid.

Sonja Irene Sjøli (H) [13:17:19]: Jeg spurte vel egentlig om – og statsråden sa innledningsvis at det også var et politisk spørsmål – hva som var statsrådets oppfatning og ikke nødvendigvis Helsedirektoratets oppfatning, selv om han selvfølgelig bygger sine vurderinger på det. Det som er positivt, er jo at statsråden sier at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å konkludere om det skal innføres en ultralydundersøkelse før 12. uke, og at det er behov for en grundig gjennomgang. Det står i ganske sterk kontrast til det vedtaket som Arbeiderpartiets landsmøte fattet, og det som Arbeiderpartiets helsepolitiske talsmann, Jan Böhler, skriver om og debatterer i alle landets media. Så det kunne være interessant å få bedre belyst hva landsmøtevedtaket til Arbeiderpartiet faktisk bygger på. Det vil jeg gjerne at statsråden kommenterer. For de har faktisk gått inn for at man skal undersøke 60 000 gravide, uten at dette vil bidra til bedre helse for mor og barn. Samtidig har de på samme møte lovt en stor tannhelsereform med en prislapp på bortimot 10 milliarder kr, en samhandlingsreform med tusenvis av nye fastleger og andre tiltak for å styrke primærhelsetjenesten, og i tillegg har statsråden uttalt at utgiftsveksten i spesialisthelsetjenesten må begrenses. Og det er fortsatt store mangler i helsetilbudet til mennesker som trenger rehabilitering, og til rushavhengige, og i tilbudet innen psykisk helse. Også innenfor svangerskapsomsorgen, fødetilbudet og barselomsorgen er det fortsatt store utfordringer for å sikre kvinner og barn et trygt og godt helsetilbud. I lys av disse utfordringene, der også Regjeringen har problemer med å levere gode helsetjenester, er spørsmålet om det er hensiktsmessig å bruke store ressurser på en helsesjekk for en stor gruppe i hovedsak friske mødre og barn, når dette ikke engang bidrar til å gi dem bedre helse. Det gir altså, som statsråden selv sa i sitt svar, ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere, og han vil ha en bred gjennomgang.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [13:20:21]: Jeg synes vel det er viktig når jeg kommer som helse- og omsorgsminister til Stortinget for å svare på interpellasjoner, å svare på vegne av Regjeringen. Og det har jeg gjort.

Så er det tre ulike politiske partier i Regjeringen som har noe ulike vurderinger av dette spørsmålet. Det jeg nå har redegjort for, er det som er Regjeringens politikk. Så skal vi gjennom et valg, som da vil danne grunnlaget for Regjeringens politikk i neste fireårsperiode. Den vil jo da komme fram gjennom de regjeringsforhandlingene som da må skje høsten 2009. Det skulle ikke være en spesielt ukjent utfordring for Høyre heller. Så vidt jeg forstår, ønsker Høyre å danne regjering med Fremskrittspartiet, som vel ikke er gjennomgående enig med Høyre i alle de spørsmålene vi her berører. Så det er vel et tema som også må forberedes i eventuelle regjeringsforhandlinger der Høyre deltar.

Jeg føler at jeg gjennom mitt hovedsvar har redegjort for det som er Regjeringens holdning, og også hva som etter min mening er veldig viktig. Jeg var med på å behandle bioteknologiloven i Stortinget i 2003, og det var en svært krevende runde, der mange av oss ble utfordret både politisk og etisk. Så fikk man sydd sammen en bioteknologilov som hadde implikasjoner også for ultralydpolitikken. Jeg føler en veldig sterk forpliktelse til å stå på den enigheten som da var der. Det handler om at vi nå skal foreta en grundig evaluering, oppsummere hvordan utviklingen har vært siden sist, hva som har skjedd faglig, hvor vi står faglig og prioriteringsmessig, og på det grunnlaget igjen vurdere en helhetlig politikk. Det er et standpunkt jeg føler meg veldig vel med. Og det er også Regjeringens politikk på området.

Jan Böhler (A) [13:22:42]: Jeg takker representanten Sjøli for enda en gang å få mulighet til å drøfte ultralydspørsmålet, etter diverse mediedebatter i den senere tid både med Sjøli og andre fra Høyre.

Det begynte med offentliggjøringen av en dissens i forbindelse med Høyres programforslag, som skal opp på deres kommende landsmøte. Flertallet har gått inn for å fjerne en medisinsk eller eugenisk indikasjon ved nemndbehandlingen i uke 17–18. Jeg har uttrykt uro for at dette i praksis kan føre til at man vil tvinge familier til å føde barn med dødelige eller svært alvorlig arvelige sykdommer. Jeg nevnte i den forbindelse at vi i Arbeiderpartiet har gått inn for tidlig ultralydtilbud, bl.a. for å oppdage dødelige utviklingstrekk. Det standpunktet har vært kjent helt tilbake til behandlingen av bioteknologiloven, som statsråden nevnte, i 2003. Det vakte likevel voldsom bestyrrelse i Høyre. Vi har hatt diverse debatter, også interpellasjonen her i dag, som kanskje er litt spesiell. Jeg føler at den vel så mye er rettet til undertegnede, til Arbeiderpartiet og Arbeiderpartiets landsmøte som til statsråden og Regjeringen.

Jeg mener at vårt standpunkt vil føre til mindre sortering, ikke mer. Jeg vil understreke at Sjøli bygger på feil gjengivelse av det jeg har skrevet og sagt. I begynnelsen sa jeg ultralyd i uke 11–13, altså ikke før uke 12. Senere har jeg presisert uke 12, som er det som anbefales av Nasjonalt Senter for Fostermedisin, dvs. at man ikke må blande den tidlige ultralyden sammen med beslutningsgrunnlaget for selvbestemt abort, slik representanten gjør. Det tror jeg er en viktig presisering. Det man vil oppnå, er å få tid

til å foreta grundige diagnoser av forskjellige syndromer som kan oppdages på dette tidspunktet. Det gjelder bl.a. syndromer der tvillinger har felles morkake, som gjelder ca. hundre fostre pr. år, og som bare kan oppdages ved ultralyd i uke 12. Det samme gjelder en del typer hjertefeil. Ifølge Nasjonalt Senter for Fostermedisin og andre kilder kan man i den senere ultralyden oppdage ca. 20 pst. flere tilfeller av hjertefeil, ved å kombinere den med tidlig ultralyd. Man kan på dette tidspunktet oppdage en del andre syndromer som man kan gjøre noe med ved ny fostermedisin. Det betyr ikke at jeg har sagt at flere hundre kan redde. Det vet vi ikke noe om i dag, som Sjøli også er enig i. Jeg har sagt at flere hundre dødfødsler og dødelige utviklingstrekk som fører til alvorlige senaborter, kan unngås. Jeg har ikke oppgitt hvor mange det er med det ene eller det andre, altså dødelige utviklingstrekk eller senaborter, eller hvor mange som eventuelt kan reddes ved ny fostermedisin. Det er det ingen som kan si i dag. Men det som er et faktum, er at flere hundre får traumatiske senaborter. Hvis man hadde oppdaget disse tilstandene tidligere, ville færre familier fått sjokkopplevelser som setter alvorlige og dype spor. De kunne fått hjelp tidligere, og man kunne unngått veldig traumatiske og vanskelige tilstander over lang tid. Faktum i dag er at folk stemmer med føttene. Jordmorforbundet sier at åtte av ti sier for tidlig ultralyd. Nasjonalt Senter for Fostermedisin i Trondheim sier at det kan gjelde seks av ti. Vi har ingen sikre tall, men folk skaffer seg tidlig ultralyd, dels privat og dels fordi de begrunner sin uro overfor helsestasjon, fastleger osv. og får henvisning. Vi mener at det er bedre å etablere et offentlig tilbud med god faglig oppfølging og kvalitetssikring, enn å ha private tilbud av varierende karakter, som til og med kan føre til at folk uoverveid bestemmer seg for å søke selvbestemt abort på feil grunnlag, eller på et grunnlag som gjør at de kanskje angrer, eller de kan bestemme seg for å søke nemnda på et feil grunnlag i uke 17–18 fordi de ikke har fått god nok faglig oppfølging og rettleiing knyttet til tilbud om tidlig ultralyd.

Meg bekjent har ikke aborttallene i Norge økt etter at flere og flere har begynt med å ta tidlig ultralyd. Hvis Høyre mener at dette er en dramatisk utvikling i retning av et sorteringssamfunn, burde man heller ha gått inn for et forbud mot tidlig ultralyd, istedenfor å føre disse halvveisdebattene. Man stemmer også med føttene rundt i verden. Land etter land verden rundt har innført tidlig ultralyd i uke 12. Tyskland begynte i 1995. Storbritannia, Island, Finland, Nederland, Belgia, Frankrike, Spania, Portugal, Italia, Østerrike, Slovakia, Ungarn, Polen, Tyrkia og Danmark har innført dette. I Sverige er det hvert len som bestemmer om de vil innføre et slikt tilbud. Det er vel ikke slik at Høyre vil kalle alle disse samfunnene for sorteringssamfunn.

Det er riktig at Arbeiderpartiets landsmøte har vedtatt at gravide skal ha tilbud om tidlig ultralyd. Vi er fornøyd med den måten statsråden har annonsert at Regjeringen vil jobbe videre med saken på.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Vigdis Giltun (FrP) [13:28:13]: Interpellanten tar opp et sårbart tema som det er viktig at vi også diskuterer her. Jeg vil først slutte meg til innlegget til Jan Böhler, et meget godt innlegg. Det var veldig godt begrunnet og forklart på mange områder.

Forskerne i Trondheim ønsker jo å bruke ultralyd for å fange opp fostre med feil eller sykdom allerede fra uke 12. Dette ligner på et tidligere studium som de samme forskerne fikk godkjent, men som etter heftig debatt ble stoppet av daværende helseminister Dagfinn Høybråten i 1999. Forskerne i Trondheim regner med at det allerede i uke 12 er mulig å oppdage grove, alvorlige utviklingsavvik som vi i dag finner i uke 18. Avbrytningsprosessen vil da være enklere. For mange er det det eneste alternativet.

Det er smertefullt for gravide, i lykkelige omstendigheter, å få vite at noe er galt med et ufødt barn eller foster. Det er smertefullt og vanskelig å ta avgjørelsen om å avbryte et svangerskap, enten årsaken er at barnet ikke vil kunne leve opp, eller det er av hensyn til det livet barnet vil få, eller det foreligger andre tungtveiende grunner. For mange vil det i tillegg være en ekstra stor belastning at avbrytelsen må skje så langt ut i svangerskapet. Det burde være enkelt å forstå at den psykiske påkjenningen er en ekstra belastning for den kvinnen som bærer barnet.

Direktør Sissel Rogne i Bioteknologinemnda mener at forskningsprosjektet i Trondheim er viktig. Hun sier:

«Istedenfor å synse om hva som er best, må det jo være bedre å vite hva man kan få svar på om fosteret, også tidligere i svangerskapet. Det er en stor belastning for kvinnen å gjennomgå en senabort.»

I Norge kan de som er over 38 år ved termin, eller de som har noen med Downs syndrom i familien, få slike tester tidlig. Bør ikke alle gravide få samme mulighet til å vite om alt er bra med fosteret, for så å gjøre egne valg? Det mener jeg i hvert fall må vurderes.

Mange er bekymret for at dette er undersøkelser som vil utløse et høyt antall aborter, og som vil gå ut over dem med Downs syndrom og ryggmargbrokk. Kanskje vil det skje, men for å unngå at gravide tar abort, er ikke løsningen å forsøke å forhindre informasjon. Alle har i dag lov til å ta ultralyd i uke 12, men også her ser man et klart klaseskillemellom dem som kjenner muligheten og har økonomi til å betale undersøkelsen selv, og de andre. Mange gravide kjenner ikke til at Downs syndrom og ryggmargbrokk er lettest å oppdage tidligere enn den undersøkelsen som det offentlige tilbyr. Og mange føler at de ikke får god nok informasjon om dette.

Det kan også være andre fordeler med en tidlig ultralyd, som totalt sett kan føre til færre aborter. Ultralydundersøkelse bidrar til å styrke de følelsesmessige båndene mellom far, mor og det ufødte barnet – og kanskje også barna i familien. Kanskje en bevisstgjøring om det ufødte barn også tidlig i svangerskapet, at det virkelig er et barn og ikke bare uferdige celler, vil kunne føre til at færre velger å ta abort også før uke 12.

Det er ufattelig at det er så mange aborter i Norge i dag, og de fleste som av ulike årsaker velger å ta abort, tar bort et friskt barn. Det etiske spørsmålet rundt abort er

vanskelig, enten det barnet som ventes, er friskt, eller det har en funksjonshemming.

Gravide som får beskjed om at noe er galt med fosteret, vil få bedre mulighet til å vurdere om de kan beholde barnet hvis de får beskjeden tidlig. De kan få informasjon fra Amathea og fra frivillige foreninger som arbeider for barn med funksjonshemninger, og det kan bidra til å oppmuntre den gravide til å beholde barnet.

En dansk far til en velfungerende voksen gutt med Downs syndrom stod fram i et TV-program i helgen. Han sa overraskende nok at hvis han hadde hatt mulighet, ville han valgt at gutten ikke skulle ha vært født. Han la til at dette ville han også valgt i dag. Min tanke var med én gang: Hvorfor – når alt er så bra? Svaret var at han ikke regnet med å leve like lenge som sønnen, og at disse barna også i voksen alder er avhengig av at foreldrene stiller opp og følger med på at de har det bra. Han er en av de mange foreldrene med Downs-barn som bekymrer seg for hvordan barna skal klare seg når de ikke lenger har foreldre.

Fremskrittspartiet har fremmet forslag om et eget ombud med sanksjonsrett som skal ivareta psykisk utviklingshemmede, nettopp for å sikre at psykisk utviklingshemmede ikke skal måtte være avhengig av pårørende hele livet.

Utviklingen går sin gang, og det er begrenset hva vi kan forhindre ved ikke å tilby ultralydundersøkelse tidlig. Det som kan bidra til at flere velger å bære fram barn med funksjonshemninger, er at de føler seg trygge på at barna skal klare seg og få et godt liv, også uavhengig av om de har foreldre som er i live.

Fremskrittspartiet har ikke tatt stilling til denne tidlige ultralyden, men vi ser det ikke som vår oppgave å forhindre at gravide får informasjon, men å gi alle mulighet til å ta egne valg og sørge for at de har en trygghet for at funksjonshemmede får et verdig liv, også om foreldrene ikke er der for dem til enhver tid.

Olav Gunnar Ballo (SV) [13:33:50]: Jeg vil, som flere andre, understreke at den interpellasjonen som tas opp her av Sonja Sjøli, er særdeles viktig – det er et både viktig og krevende tema.

Jeg var selv i forrige stortingsperiode saksordfører for bioteknologiloven, og opplevde at diskusjonen omkring retningslinjene for bruk av ultralyd i svangerskapet medførte en stor offentlig debatt. Samtidig opplevde jeg at måten saken ble håndtert på i Stortinget, var grundig. Både Legeforeningen, Jordmorforeningen og Norsk gynekologisk forening så grundig gjennom de retningslinjene som også gjelder i dag, og gav sin godkjenning til det. Så her hensyntok man i veldig sterk grad de faglige innspillene som kom. Jeg er glad for at statsråden understreker at de retningslinjene står han fast på i dag.

Jeg deler også statsrådets oppfatning av at det må være fornuftig å ha en grundig gjennomgang av bruk av ultralyd i svangerskapet basert på faglige kriterier, før man eventuelt går inn på å endre retningslinjene for bruken av ultralyd i svangerskapet. Nå har det jo, som flere har sagt, vært i hvert fall to nasjonale konsensuskonferanser – en i 1986 og en i 1995. Det har jo vist

seg å være én metode å få fram de faktiske forhold på.

Samtidig som jeg er enig med statsråden i at det er viktig med en grundig gjennomgang før en eventuell endring, synes jeg for så vidt at statsråden godt kunne ha problematisert konsekvensene av tidlig ultralyd på en tydeligere måte enn han gjorde. Og Bøhler er jo ikke i nærheten av å problematisere det. Vi ser jo – ikke minst er Storbritannia og Danmark eksempler på det – at når det gjelder selektive aborter knyttet opp til tidlig ultralyd, fødes spesielt barn med Downs syndrom i mye mindre grad enn før. Det betyr at det å fornekte at sorteringssamfunnet allerede er kommet, er å fornekte den virkeligheten vi står overfor.

Så kan man si at jo lenger man går med den typen fin-diagnostikk, jo mer vil det være en utfordring vi er nødt til å ta inn over oss. Den problemstillingen som Bøhler vektla, nemlig at man på et tidlig tidspunkt kan avdekke tilstander som så lar seg behandle i mors liv, er, for å si det forsiktig, en ekstremt sjelden tilstand. Jeg kan telle på én hånd de gangene jeg gjennom femten år som kommunelege har stått overfor sånne tilstander, mens det å stå overfor tilstander der det å ta en selektiv abort som en konsekvens av funnene, er en mye hyppigere forekommende problemstilling som man derfor er nødt til å problematisere.

Så vil noen forsvare at det er rimelig at man skal ha anledning til det, men da må man jo argumentere. Det synes jeg på mange måter Vigdis Giltun gjorde. Hun var åpen for at man skulle tillate selektiv abort og akseptere det. Men hvis man argumenterer som om det er et ikke-problem, sånn som Jan Bøhler gjør, så lukker man øynene for den virkeligheten vi allerede står overfor.

Det vi ser i land som vi ikke naturlig sammenligner oss med, nemlig Kina og India, er at de selektive abortene også fører til at jentebarn velges bort, sånn at man der begynner å få en kjønnsfordeling etter ultralyd som er betenkelig i et langsiktig samfunnsperspektiv. Jeg må si jeg er glad for det rettsvernet som man søker å gi gravide kvinner knyttet opp mot arbeidslivet, som Regjeringen nå har understreket. For hvis arbeidsgiver får lov til å begynne å stille spørsmål knyttet til graviditeten og bruker det som eksklusjonskriterium, så får ikke den gravide jobb. Det må man jobbe for å hindre. Men man må også være opptatt av at graviditeten, det fosteret kvinnen bærer på, i seg selv må ha et visst rettsvern.

Det kan ikke være helt likegyldig hva konsekvensen av bruk av ny teknologi er, og det er en overforenkling å tenke seg at all informasjon til foreldre på et tidligst mulig stadium løser de utfordringene man står overfor. Sånn er det ikke. Et eksempel på det kan være påvisning av brystkreftgen i den amerikanske befolkning. 200 000 amerikanske kvinner gikk til det drastiske skritt å få fjernet begge brystene fordi de ikke klarte å leve med en forhøyet risiko for brystkreft. Så gikk det få år, og så sa forskerne at risikoen ikke var på langt nær så høy som de først hadde trodd. Det viste seg at kvinner som hadde fått fjernet friske bryst, i realiteten ikke hadde større risiko for å få brystkreft enn resten av befolkningen. Derfor må all teknologi brukes med vett og forstand, og det må være faglig forankret.

At Sturla Eik-Nes alene ønsker å ta i bruk denne tek-

nologien, er velkjent, men han kan jo ikke være premiss-leverandør alene for hvordan vi bruker den.

Laila Dāvøy (KrF) [13:39:00]: Først av alt vil jeg takke interpellanten for å ha reist denne interpellasjonen, som er viktig. Jeg har lyst til å begynne med å lese konklusjonen i Kunnskapscenterets rapport:

«I spørsmålet om effekten av rutinemessig ultralyd med blodprøver i første trimester, er konklusjonen i denne rapporten at dette kun gir effekt om det letes etter foster med Downs syndrom.»

Når det gjelder fosterdiagnostikk, er det mange som har sterke meninger og følelser. Ett sted dette kommer til syne, er på nettstedet www.babyverden.no. Jeg har lyst til rett og slett å sitere noe herfra. Mitt utgangspunkt er at det man finner, er foster med Downs syndrom. Én skriver det slik:

«Alle burde få muligheten til å sjekke om barnet de bærer på har downs eller andre avvik. At de i Norge bare tilbyr dette til kvinner over 38 år er provoserende. Jeg er under 30 år, og har fått et barn med downs. Vi ante ingenting, og sjokket var stort. (...) Når teknologien finnes, hvorfor ikke bruke den? Så slipper folk å oppleve dette. Det heter jo rett til selvbestemt abort.» Det er én uttalelse. En annen skriver:

«Kjenner jeg blir sint når denne saken kommer opp...

En ting er å finne ut dødelige avvik ved 12 uker, men downs er jo ingen dødelig tilstand. Ja, jeg vet at det er store forskjeller på barn som har downs, mange krever mer enn andre. Jeg har selv en datter med downs, det var selvfølgelig et stort sjokk da hun ble født, visste ingenting på forhånd. Vet ikke helt hva jeg hadde gjort dersom jeg hadde fått visst det i svangerskapet, men tviler på at jeg hadde tatt abort. Tror heller jeg hadde satt meg inn i hvordan det er å ha et spesielt barn. Det første året var tøft, må innrømme det, men hadde aldri villet være foruten den herlige solstrålen min.

Folk har for mange fordommer, alt skal være perfekt, folk vil vite nøyaktig dato og tidspunkt for når barnet skal bli født, og kjønn er jo nesten obligatorisk å vite når man er på ultralyd. Er for selvbestemt abort, men folk bør få mer opplysning om avviket som blir funnet, ikke bare få en ny time til abort på grunnlag av avvik som en kan leve med.»

Den siste jeg vil sitere, sier:

«(...) kjenner jeg at det provoserer meg, at det skal være en selvfølge å få tidlig ultralyd. I dag skal vi kunne velge og vrake på alle områder i samfunnet, selv over liv og død. (...) jeg synes det er trist at så mange velger bort barn når down syndrom blir påvist, og jeg er redd for at det blir født enda færre mennesker med downs dersom alle skal få rett til tidlig ultralyd. Jeg er mamma til en gutt på 2 ½ år med downs, han er verdens herligste og som foreldre er vi veldig stolte over alt han lærer og får til! For meg er det stor forskjell på det å velge om man skal ha et barn, til det å velge hva slags barn man skal ha ... Hva slags verden ønsker vi oss? Det bør være plass i vårt samfunn også til de som er litt annerledes.»

Jeg vil legge til at det er mange andre tilstander enn Downs syndrom og mange sykdommer som mennesker lever veldig godt med.

Ellers vil jeg berømme representanten Ballo for et veldig godt, etisk reflektert innlegg, som jeg kan slutte meg til helt og fullt – ikke alt han sa, men i alle fall det som gikk på det etiske, i siste del av innlegget.

På tross av ulike meninger tror jeg det er viktig å tenke igjennom hva slags ordninger vi som samfunn skal iverksette for å tillate at vi skal kunne velge hva slags barn vi skal ha. For meg er Kunnskapssenterets rapport god. Jeg har lest opp konklusjonen: Det er ingen gevinst å hente utover å finne barn med Downs syndrom.

Statsråden sier at Helsedirektoratet ikke synes rapporten er god nok. Det jeg lurer på, er hvilken dokumentasjon Helsedirektoratet i så måte baserer seg på, og hva de har sagt. Spørsmålet mitt er vel egentlig om Helsedirektoratets innstilling, hvis de har en, eller deres vurdering er tilgjengelig. Hva er det i Kunnskapssenterets rapport som de har reagert på? De har jo faktisk sittet i over to år og gjort en grundig undersøkelse av alle tilgjengelige forskningsrapporter som foreligger.

Når det gjelder representanten Böhler, er jeg usikker på hvilke tall og hvilken dokumentasjon han baserer seg på. Jeg synes han nesten er en forlenget arm av Sturla Eik-Nes.

Spørsmålet mitt blir om vi skal bruke ressurser på tiltak som det er dokumentert ikke representerer noen helsegevinst. Eller defineres det som en helsegevinst å oppdage og sortere ut de fostre man ikke ønsker? Jeg bare spør.

Gunvald Ludvigsen (V) [13:44:04]: Eg vil også takke interpellanten for at ho tek opp dette temaet. Det er veldig viktig at vi i denne salen også drøftar noko anna enn berre rein økonomi, at vi også har etiske problemstillingar på bordet som er veldig viktige.

Eg kan seie med ein gong at Venstre ikkje støttar at det skal etablerast eit offentleg og gratis tilbod om ultralydundersøkingar i veke 12 til alle gravide. Det meiner vi ikkje er riktig. Fleire andre talarar har vore inne på og vist til at ingen helsegevinst er påvist, verken hos mora eller fosteret, og det er kunnskapsbasert. Det skulle ikkje vere store problem knytte til å ha ein slik helsekonsensus her. Eg trur vi har mange andre utfordringar når det gjeld å prioritere innanfor helse om vi ikkje også skulle utvide dette tilbodet.

Venstre ønskjer altså å halde fast på gjeldande praksis, som har ultralyd i veke 17–19 som standard til alle gravide. Når nokre viser til at vi har ny forskning, trur eg eg vil seie som Ballo, at her må vi bruke forskinga med vett og forstand. Det er utruleg viktig at vi ikkje hoppar på alt mogleg. Eg trur at det er eit kjempeviktig moment i denne saka.

Venstre er einig med interpellanten i at problemstillinga har ei veldig tung etisk side. Ei ekstra tidleg ultralydundersøking kan bidra til utsortering. Vi får meir einsretting og, nær sagt, like menneske. Det er lett å snakke om Downs syndrom i denne saka, som også er nemnt i desse undersøkingane, men det var vel representanten Giltun

som nemnde ryggmergsbrokk. Eg vil berre minne Stortinget om at det har vore ein statsråd i denne salen med ryggmergsbrokk.

Venstre meiner at samfunnet vil tape ekstremt mykje mangfald og bli mykje fattigare og mykje kaldare i framtida dersom vi skal late dette gå for langt. Eit slikt samfunn er iallfall ikkje eit samfunn etter Venstre sitt hjarte.

Sonja Irene Sjøli (H) [13:47:22]: Jeg vil takke for debatten. Den er viktig, og vi burde ha flere slike debatter her i denne salen. Men det er iallfall kommet fram at det er faglig og ikke minst politisk uenighet om å innføre tidlig ultralyd, og det brukes ulike begrunnelser for det. Som jeg sa i mitt tidligere innlegg, er jeg glad for at statsråden sier det flere av oss har skjønt lenge, at det ikke er tilstrekkelig dokumentasjon for å trekke en konklusjon om man skal innføre en tidlig ultralyd, og at det er behov for en grundig gjennomgang. Et spørsmål til statsråden da er om han kunne tenke seg at det kunne arrangeres en konsensuskonferanse igjen. Det er vel nå 13 år siden sist, og det har jo skjedd mye innen dette feltet. Jeg har deltatt/vært pannedeltaker i en slik konsensuskonferanse, den første, men det som undrer meg, er at det ikke har kommet fram mer nytt faglig om begrunnelsen for en undersøkelse mellom 11. og 13. uke på disse 20 årene. Det forundrer meg, for iallfall en del fagfolk snakker jo som om det har skjedd veldig mye – man kan jo kalle det kanskje litt faglig forføring også, hvor noen lar seg forføre til å tro. Men som Kunnskapssenterets oppsummering også viste, går det mye på at det er effektivt for å oppdage bl.a. Downs syndrom.

Jeg opplever også at noen flytter de etiske grensene bort fra abortdebatten og henviser til selvbestemmelsesretten. Men en forutsetning for en reell selvbestemmelse er jo at en er godt informert. Min erfaring er at helsetjenesten generelt har en tendens til å underkommunisere de negative sidene ved masseundersøkelser og screening, og det er vel selvfølgelig fordi de har et mål om å få flest mulig til å delta i en slik undersøkelse. Jeg må si jeg blir betenkt når entusiastiske forskere og klinikere og politikere argumenterer for tidlig ultralyd som om det handler om en grunnleggende menneskerettighet.

Jeg tror ikke vi er ferdige med denne debatten gjennom denne interpellasjonen. Jeg tror det er viktig at debatten fortsetter, og jeg vil igjen utfordre statsråden i forhold til å arrangere en ny konsensuskonferanse og få ny forskning på brukernes holdning, få en skikkelig gjennomgang av den etiske problemstillingen, men også av de prioriteringsmessige spørsmålene i forbindelse med denne saken.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [13:50:48]: Flere har vært inne på det jeg sa i mitt hovedinnlegg om Helsedirektoratets vurdering av disse spørsmålene. Det jeg der har sagt, tar utgangspunkt i et brev Helsedirektoratet sendte Helse- og omsorgsdepartementet den 3. mars i år. Det er selvfølgelig offentlig og tilgjengelig for alle. Der uttaler de seg om rapporten fra Kunnskapssenteret om bruk av ultralyd i svangerskapet. Det står mye i det brevet, det er på seks sider, men jeg skal lese konklusjonen, der det sies:

«Slik vi ser det gir ikke rapporten et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere effekt av rutinemessig ultralyd i uke 11–13 for mor og barnets helse.

Et eventuelt tilbud om rutinemessig ultralydunder-søkelse (kombinert med blodprøver) i uke 11–13 til alle gravide vil for mange være kontroversielt. Vi tror derfor det kan være hensiktsmessig med en grundig gjennomgang av medisinske, etiske og prioriteringsmessige spørsmål før det eventuelt tas en beslutning.»

Det er en konklusjon jeg er enig i og føler meg veldig vel med. Som sagt, vi er nå allerede i budsjettet for i år i gang med å få gjennomført en evaluering i tråd med det Stortinget har vedtatt og bedt om i forbindelse med bioteknologiloven. Så må det oppsummeres, og så tror jeg at det meget vel ligger an til en ny konsensuskonferanse, når man da har en bredde og en faglighet i disse spørsmålene. Så som sagt, Helse- og omsorgsdepartementet føler seg vel med det løpet som nå er planlagt. Men så tror jeg at det er en problemstilling som vi nærmest uansett vil komme opp i, og det er: Alle er vi imot sorteringssamfunnet, men spørsmålet er hvordan vi går i retning av å bekjempe sorteringssamfunnet. Jeg tror at hvis det er sånn at man gjennom undersøkelser kan få kunnskap om fosteret, så vil det i det lange løp være vanskelig å si at vi skal bekjempe sorteringssamfunnet ved ikke å la den gravide få tilgang til denne kunnskapen. I det lange løp tror jeg det er vanskelig å bekjempe sorteringssamfunnet med en strategi som sier at vi ikke skal la den gravide få tilgang til kunnskapen. Jeg må nok si at min grunntanke går mye mer i retning av at vi må bekjempe sorteringssamfunnet ved å si at når man har fått kunnskap, så skal også samfunnet stå der og si at dersom man velger å føde dette barnet, så skal vi stille opp. Og det er der det svikter.

Ja, nå skal vi evaluere og diskutere og vurdere, men jeg tror ikke vi kommer unna at vi til slutt vil stå overfor et ideologisk og strategisk veldig ulikt valg når det gjelder hvordan bekjempe sorteringssamfunnet: Skal vi gjøre det ved å begrense kunnskap, eller ved å legge forholdene til rette?

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er dermed avsluttet.

Sak nr. 3 [13:54:03]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til barne- og likestillingsministeren:

«Det leves ulike liv, heldigvis. Noen velger å leve sammen med noen, og noen velger å leve alene hele livet. Andre lever alene i ulike faser i livet. Likevel ser vi at dagens politikk og regelverk i stor grad er tilpasset par og kjernefamilier. I SSBs rapport «Aleneboendes levekår» fra 2006 ser vi en tendens til at det vokser fram en ulikhet mellom aleneboende og de som bor sammen med noen andre, både når det gjelder helse, bolig og forbrukerspørsmål. Regjeringen Bondevik II varslet at det skulle komme en stortingsmelding om singelpolitikk våren 2006. Bakgrunnen var at man ville kartlegge de aleneboendes livssituasjon og vurdere tiltak knyttet til bokost-

nader, kommunale avgifter og endringer i skattesystemet.

Hva mener statsråden det bør gjøres for å motvirke urettferdig ulikhet mellom aleneboende og dem som lever sammen med noen?»

Trine Skei Grande (V) [13:55:22]: Jeg har lyst til å begynne med et historisk perspektiv rundt dette. Vi er nå heldigvis i en situasjon i samfunnet at vi kan velge hvordan vi lever våre liv i mye større utstrekning enn før. Hvis vi spoler hundre år tilbake i tid, til de damene som kjempet for at kvinner i denne sal skulle ha de rettighetene vi har i dag, var det knyttet stor skam til det å bli boende alene, og det var også veldig vanskelig rent økonomisk å tro at man skulle kunne leve et liv alene. Så retten til å kunne velge å bo alene er også en viktig rett historisk sett, sjøl om den egentlig ikke blir satt sammen med de andre rettighetene.

I denne salen nevnes ofte begrepene «familiepolitikk» og «barnefamilier» som viktige satsingsområder. Det meste av det er man jo enig i at det er viktig å satse på, men sjøl om aleneboende eller single er en veldig sammensatt gruppe, betyr ikke det at det er en gruppe man ikke skal ha politikk overfor. Gruppen «barnefamilier» er også en veldig sammensatt gruppe, likevel har denne salen mange ganger utviklet politikk for den gruppen.

I dag bor det 850 000 personer alene i Norge. Det betyr at 40 pst. av landets husholdninger består av enpersonehusholdninger. Det betyr at 18 pst. av dem som bor her i landet, bor alene. Det er den gruppen som øker mest, og den økte også mest i 2008. Andelen aleneboende var 4 pst. i 1960, 10 pst. i 1980 og 18 pst. nå. Familien bestod i 1960 av et snitt på 3,3 personer og har nå gått ned til et snitt på 2,2, enda vi er blant de mer fruktbare i verden, i hvert fall i Europa. Oslo har flest aleneboende. Nær 30 pst. av oss som bor her, er det, og vi har bydel, som f.eks. St. Hanshaugen, som har opptil 47,6 pst. aleneboende beboere.

I 2006 kom det på bestilling fra Bondevik II-regjeringa en rapport fra SSB som het «Aleneboendes levekår». Der er det noen viktige tall og noen viktige varsko for oss som politikere som jeg synes vi må ta på alvor. Det ene er at aleneboende tjener generelt mindre enn gjennomsnittet av befolkningen. De aleneboende som faller innunder lavinntektsgruppen, har generelt svakere yrkestilknytning, lavere utdanningsnivå og er hyppigere mottakere av sosialstønning, som bostøtte og sosialhjelp. Det er den eneste gruppen som har fått mindre å rutte med den siste tida. Det er en gruppe der 44 pst. svarer at det er vanskelig å få lønnen til å strekke til, mens det er bare tre av ti av dem som lever i par, som sier det samme.

Man definerer fattigdom på ulike måter, men det er helt klart at ut fra fattigdomsbegrepet er dette den gruppen som øker mest, og som henger mest etter i inntektsutviklingen. Det er også den gruppen som jobber mest overtid, både fordi det er vanskeligst for dem å si nei, og fordi de i en tid med individuell lønnsdannelse har minst å slenge i bordet med av gode argumenter for hvorfor man skal ha lønnsøkning.

Når vi har en gruppe som faller så utenfor på én av de to viktige indikatorene jeg kommer til å løfte, syns jeg det er utrolig at vi ikke prøver å utvikle mer politikk overfor dem. Ett av de områdene er avgiftssystemet vårt. Vi har et avgiftssystem som henger igjen i en gammel 1950-talls-tankegang om at husstander er noe som består av flere inntekter og flere hus, og på sånne husstander legger vi avgifter. En av de avgiftene er NRK-lisensen, som da innkreves etter den gamle 50-tallsstandarden på hva som er en husstand. I tillegg har vi en rekke faste utgifter som verken er god miljøpolitikk eller god singelpolitikk. Det går på søppel, det går på strøm, det går på vann, og det går på telefon, der vi legger masse på fastutgift og ikke på forbruk. Det hadde vært god miljøpolitikk å få snudd dette mer på forbruk, og det hadde også vært god singelpolitikk.

Boligområdet er et område som har blitt verre og verre for disse gruppene, idet boligprisene har økt. Retten til å eie sin egen bolig har faktisk nå blitt satt veldig høyt i Norge – retten og muligheten til å få den gleden det er å sette spikeren i veggen og ikke tenke på at man trenger å ha dårlig samvittighet overfor noen man leier hos. Men veien inn i det boligmarkedet blir bare vanskeligere og vanskeligere med de høye boligprisene. Skal man få til noe på dette området, må man legge til rette for gode spareordninger kombinert med eierordninger og andre typer eierformer hvis man skal klare å få single inn på boligmarkedet. Når vi ser at det er et ekstremt bypolitisk område, ser vi også at de utfordringene som single har, først og fremst er knyttet til byområder.

Et annet politikkområde som det kan være vanskelig å finne løsninger på, er det som går på forbrukerrådgivningen. Hvis man ser på den andelen av lønna man bruker til forbruksvarer, vil man se at en aleneboende bruker 33 pst. av lønna, et par uten barn bruker 26 pst. av lønna, mens et par med barn bruker 23 pst. av sin lønn til dette formålet.

En SIFO-forskning som ble lagt fram for noen år siden, viste at en voksen person brukte rundt 4 260 kr av månedslønna på mat, klær, helse og fritid, mens hvis man flyttet sammen i par, økte de utgiftene med bare 140 kr.

Det er mye som markedet må ordne opp i på dette området, men det er klart at i forbrukerlovgevingen er det viktig å regulere det som heter pakketilbud, rabatttilbud og andre tilbud som gjør det veldig tjenlig å kjøpe store kvantum av alle typer forbruksvarer, og også type andre forsikringstilbud. Vi vet at single er den dårligst forsikrede gruppen i landet, og vi vet hvor viktig forsikring er for ikke å havne i den fattigdomsfellen man kan havne i når ulykken er ute.

Et annet område som jeg syns det er rart at ikke flere tar tak i, fordi det har så store følger, er de helseproblemene man ser oppstår i denne gruppen. Da jeg var samfunnsfaglærer – som begynner å bli 15 år siden – viste all statistikk at menn som levde sammen med kvinner, levde lenger enn menn som bodde alene, og kvinner som bodde sammen med menn, levde kortere enn kvinner som bodde alene. Konklusjonen i min samfunnsfagklasse var da at menn var «helseskadelig». Nå viser statistikken at dette ikke er riktig. Nå er det single som lever kortere enn de som faktisk bor i par.

Veldig mange helseindikatorer virker på dette. Det tror jeg er en stor debatt i samfunnet. Det handler om hvordan vi tilbyr hele helsesystemet vårt, og at hvis du er skikkelig syk, er det faktisk noen som må presse deg gjennom, alle de gangene du hanger deg på jobb, og noen egentlig skulle ha sagt at dette burde du ha gått til doktoren med, eller i dag burde du ha vært hjemme. Det betyr at vi har et helsesystem som egentlig forutsetter at du har noen som stiller opp for deg, for å komme gjennom det. Det er en stor debatt, men jeg syns det henger godt sammen med den velferdsreformen som Venstre snakket om på sitt landsmøte i helgen, der man flytter ressursene ned og prøver å si at det er fastlegen og primærhelsetjenesten som skal bidra til de viktigste løsningene, fordi det er innen primærhelsetjenesten man kan ha en oppfølging av hvert enkelt menneske på en annen måte. En ny samfunnsstruktur og en ny familiestruktur betyr at man også må påvirke helsevesenet i den retning.

Det jeg hadde lyst til å bruke det siste minuttet av min taletid på, er det gledelige ved at man har en kultur med mange single mennesker, for det er ingenting som fører til så økt kulturbruk som det at man har single. Det er ingen som går så mye på kino, det er ingen som går så mye på teater, det er ingen som går på så mange konserter, og det er ingen som bruker det offentlige rom så mye som de som bor alene. Det betyr at denne byen hadde f.eks. vært utrolig mye kjedeligere hvis det ikke hadde vært for alle single som i stor grad er med og løfter kulturkonsumet i denne byen. Hadde det ikke vært for de single, hadde vi hatt mye kjedeligere byer. Så single er noe av fordelene med den endringen av samfunnsstrukturen som vi har sett.

Statsråd Anniken Huitfeldt [14:05:08]: Gruppen aleneboende er en stor og sammensatt gruppe. De siste 15–20 årene har det blitt stadig flere av dem. I SSBs levekårsundersøkelse fra 2006 var det rundt 900 000 personer av befolkningen som var aleneboende. Men til tross for at dette er en veldig sammensatt gruppe, er det viktig at vi ser på hvordan velferdsreformer, velferdsforslag, slår ut i forhold til aleneboende. At det blir et kriterium når vi skal vurdere ulike velferdspolitiske tiltak, bidrar også representanten til ved å reise denne interpellasjonen.

Andelen aleneboende øker ofte i forholdsvis rike samfunn når flere har økonomisk mulighet til å bo alene. Blant de aleneboende finner vi personer av begge kjønn, i alle aldre, rike, fattige, syke, friske og alt annet. Noen bor alene over kortere perioder i livet, andre mer permanent. Noen har valgt å bo alene, for andre bare ble det sånn. Det er umulig å sette en felles merkelapp på de aleneboende. Det gjør det også mer krevende å utforme en generell velferdspolitik.

SSB finner i sin rapport at aleneboende er overrepresentert i befolkningen som helhet på en ganske lang liste over mange levekårsutfordringer. De har høye boutgifter i forhold til inntekt, lavt inntektsnivå, stor gjeldsbyrde, helseproblemer og lav sosial deltakelse – men også høy deltakelse, som representanten er inne på. Regjeringen mener imidlertid ikke at løsningen på disse problemene er å innrette tiltak spesielt rettet mot aleneboende,

i hvert fall i forhold til de forslagene som har vært reist tidligere.

De aleneboendes levekårsproblemer må etter Regjeringens syn i hovedsak ivaretas gjennom den generelle politikken som føres for å utjevne levekår i befolkningen. Vi må innrette tiltak som fanger opp behovene både til dem som bor sammen med andre, og dem som bor alene.

Regjeringen har drøftet om det var på sin plass med en stortingsmelding om aleneboende. Vi kom fram til at aleneboende ikke har så mange felles problemer som kunne møtes med felles tiltak, at det forsvarte en egen stortingsmelding. Regjeringen har i stedet satt i gang et tverrdepartementalt arbeid med flere tiltak omkring noen spørsmål som berører aleneboende spesielt.

Spørsmålet om aleneboendes levekår er langt fra nytt. Forslaget om et eget skattefradrag har vært diskutert med jevne mellomrom de siste 30 årene. Sist det ble behandlet i Stortinget, var i forrige stortingsperiode i forbindelse med et Dokument nr. 8-forslag. Momentene fra den gang er gyldige også i dag.

Et generelt skattefradrag for aleneboende vil være lite treffsikkert i forhold til de i gruppen som har de største økonomiske problemene, da disse som regel har relativt lav skatt. Men dette vil heller ikke være målrettet i forhold til gruppen med fattigdomsproblemer. En av de viktigste årsakene til fattigdom er at enkelte mangler eller har veldig svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Også for personer uten et direkte fattigdomsproblem, men med en anstrengt økonomi, vil ikke et skattefradrag for aleneboende være et treffsikkert virkemiddel. Det finnes i liten grad objektive kriterier som kan identifisere hvem av disse som er økonomisk vanskeligstilte.

La meg derfor i stedet skissere noe av det denne regjeringen har gjort i form av målrettede tiltak for å avhjelpe levekårsproblemer, tiltak som i stor grad vil nå vanskeligstilte aleneboende.

Regjeringen ser det som avgjørende å styrke tilknytningen til arbeidsmarkedet for dem som står utenfor. Arbeid er viktig for å sikre inntekt og for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller. Og stortingsmeldingen om arbeid, velferd og inkludering inneholder strategier for hvordan tiltak, tjenester og stønader kan innrettes slik at det skal bidra til at flere kommer i arbeid. Kvalifiseringsprogrammet er et av de gode forslagene som er kommet her.

Også handlingsplanen mot fattigdom inneholder tiltak for å bedre levekårene for de vanskeligstilte. Innsatsen er videreført og styrket i 2008 og 2009.

For å bedre den økonomiske situasjonen og levekårene for personer som er avhengig av sosialhjelp, er satsene fra 1. januar 2009 hevet med 5 pst. utover ordinær prisstigning.

I trygdeoppgjøret i 2008 ble det enighet om å heve minstepensjonen for enslige. Samtidig ble ordningen med garantert tilleggspensjon for unge uføre styrket.

Mange vanskeligstilte får ikke bostøtte etter dagens regelverk. Regjeringen har derfor utvidet ordningen og forenklet reglene. En ny og forenklet bostøtte blir innført sommeren 2009. Kravet om at personer uten barn må ha

trygd for å få bostøtte fjernes, og enklere boliger enn i dag vil få støtte. Disse forenklingene, sammen med økt inntektsgrense, åpner for at nye mottakere kommer innunder denne ordningen. Rundt 100 000 husholdninger mottar i dag statlig bostøtte. Med en ny ordning vil bostøtten nå ytterligere 50 000 husholdninger. 30 000 av disse nye mottakerne er aleneboende – et treffsikkert tiltak.

Ordningen med startlån skal hjelpe unge og vanskeligstilte på boligmarkedet til å etablere seg i egen eid bolig. Lånet gis via kommunene. I 2008 fikk ca. 6 500 husholdninger startlån. 40 pst. av disse var aleneboende.

Regjeringen øker også tilskuddet til utleieboliger. Dette vil bidra til at flere vanskeligstilte sikres leieboli, og mange av disse vil være enslige.

Når det gjelder kommunale avgifter, er det gjort endringer som kan ha betydning for aleneboende, som også representanten er inne på. Kommunenes adgang til å fastsette minimumsgebyr for vann og avløp bortfalt 1. januar 2008. Både kommunen og den avgiftspliktige kan kreve at vannavgiften skal fastsettes ut fra faktisk vannforbruk.

For husholdningsavfall skal avgiftsgebyrene følge selvkostprinsippet. Kommunene oppfordres til å differensiere avgiftsgebyrene. Det er kommunen som i dag i det enkelte tilfellet må vurdere om differensierte gebyrer skal fastsettes.

Regjeringen arbeider på flere fronter for å motvirke urimelige levekårsforskjeller i befolkningen. Dette er et målrettet arbeid som har positiv virkning også for økonomisk vanskeligstilte aleneboende.

Trine Skei Grande (V) [14:12:17]: Jeg takker for svaret fra statsråden.

Jeg er nok uenig i at det er umulig å sette en felles merkelapp her, til det behandler vi grupperinger som inneholder de samme «umulighetene», såpass ofte, f.eks. at barnefamilier er en lik og homogen gruppe ut fra lønn, bosted og inntekt – altså alle de ulike sosiale faktorene – men denne gruppen er akkurat like sammensatt som gruppen aleneboende.

Det jeg derimot er veldig glad for, er at statsråden avliver forslaget om skattefradrag. Det er vel også derfor representanter fra Senterpartiet ikke er til stede i salen. Jeg mener at det er et ganske umulig tiltak å gjennomføre, siden vi lever i et samfunn der vi faktisk også skifter bostilstand ganske ofte, og at det først og fremst ikke er skattefuten vi ønsker å ha inn til å regulere hvem det er som sover i senga, og hvem det er som ikke gjør det.

Så til bolig. Grepert som Regjeringa gjør i forhold til boligstøtte, er jeg enig i er godt. Men vi hadde trengt å gjennomføre boligreformer f.eks. koblet opp mot sparing og koblet opp mot muligheten til å komme inn på boligmarkedet med den første boligen, sjøl om man bare har én lønn. Det er det som er vanskelig i dagens boligmarked, spesielt i byene.

Når det gjelder helse, tror jeg vi må ha en grunnleggende endring i tankegangen, at vi ikke alltid har noen som pusher oss gjennom helsesystemet. I dag har vi et helsesystem som egentlig forutsetter at vi har noen til å stille opp for oss.

Når det gjelder avgiftspolitikken, er jeg enig i – med de grepene som gjelder – at man som forbruker kan kreve. Men de aller fleste aleneboende bor i boformer, som f.eks. borettslag, der dette ikke er så enkelt å presse gjennom alene. Derfor burde man nok ha tenkt gjennom muligheten for å stimulere til grep også i boformer som borettslag, lignende med et Enova-tiltak, at man får tilskudd til å sette inn målere som hadde gjort at man også hadde fått ned vannforbruket ved å ha fått en individuell vurdering av vannforbruket. Vi har sett i veldig mange land at man har fått ned vannforbruket noe enormt ved å sette inn vannmålere og basere avgiften på forbruk, ikke på en generell avgift. Det å få ned vannforbruket er en utfordring i et land som Norge, som har nok vann. Det fører også til at en kommune får redusert utgiftene sine, da det å investere i vannanlegg faktisk er ganske dyrt. Så det å satse på disse grepene er god samfunnsøkonomi, i tillegg til at det er god singelpolitikk.

Statsråd Anniken Huitfeldt [14:15:24]: Representanten er inne på at det også er ulikheter i levekår blant barnefamilier. Det er riktig. Men aleneboende som gruppe er kjennetegnet ved at det der er større inntektsforskjeller enn i befolkningen generelt. Inntektsulikhetene er størst blant unge aleneboende, altså de under 35 år. De 10 pst. som tjener mest, har en inntekt som er mer enn fire ganger så høy som inntekten til de 10 pst. som tjener minst. I befolkningen totalt sett er dette forholdstallet 2,6, så det er altså veldig store inntektsforskjeller blant aleneboende som gruppe.

Når det gjelder bostøtten, er jeg glad for at representanten er glad for de grepene vi har gjort der. Det vil jo nå veldig mange aleneboende.

Det som trekkes fram i forhold til helse, gjelder nok først og fremst i forhold til menn som ikke bor sammen med en dame. Vi ser at menn som bor sammen med mor, går oftere til lege. Menn som bor sammen med damer, går oftere til lege. Men de mennene som bor alene, går i liten grad til lege. Dette er et stort samfunnsproblem, og vi kan forebygge mange helseskader ved å øke bevisstheten om kjønn. Dette er et veldig godt eksempel på at det å tenke likestilling, det å se på helsevesenet i et kjønnsperspektiv, vil hjelpe mange menn. Vi vet at i vårt samfunn rammes kvinner oftere av føflekkreft enn menn, men det er flere menn som dør av det. Grunnen til det er at de går for sent til lege. Det å ha et fokus på at menn må gå oftere til lege, er viktig. Det er også god singelpolitikk, men det handler først og fremst om å ha et kjønnsperspektiv i dagens helsevesen.

Alle de forslagene som representanten er inne på i forhold til borettslag og vannforbruk, synes jeg er gode forslag. De vil vi hele tiden vurdere i samarbeid med kommunene.

Ulf Erik Knudsen (FrP) [14:17:42]: Jeg er så heldig å bo sammen med kone og barn. Men jeg har også i lange perioder i mitt liv bodd som singel. Jeg er fullstendig klar over at det er tøft å få endene til å møtes, spesielt hvis man i en slik sammenheng har en lav eller middels lønn. Da jeg

bodde som singel, jobbet jeg som saksbehandler i offentlig sektor – ikke akkurat et veldig godt betalt yrke. Det er klart at det er krevende økonomisk å holde hus, leilighet, bilavgifter, NRK-avgifter og avgifter til husholdningsavfall, som jo er basert på tre–fire personers husholdninger.

Det er et sted mellom 800 000 og 900 000 aleneboende i Norge. Fire av ti husstander består av én person. Likevel handler samfunnsdebatten stort sett om familie-husholdningene. Enslige er ingen ensartet gruppe. Det finnes enslige som er både eldre, unge, aleneforeldre, rike og fattige, som det er blitt påpekt i denne debatten. Frem til 1970-tallet var det vanlig at familiene klarte seg på én inntekt. I dag jobber gjerne begge foreldrene, i tillegg til at barnefamilier årlig blir tilgodesett med milliarder over statsbudsjettet.

Økonomien betyr mye i hverdagen, og Fremskrittspartiet gir i sine budsjettforslag store skattelettelser, samtidig som vi mener at offentlige tjenester som stat og kommune tilbyr, ikke skal koste mer enn hva de koster å produsere. Dette betyr at mange offentlige og kommunale avgifter og gebyrer skal settes ned, mener Fremskrittspartiet. Vi ønsker bl.a. å redusere bilavgifter, dokumentavgifter, og strømvavgifter. Vi har foreslått å redusere matmomsen, noe som vi fikk gjennomslag for i forrige stortingsperiode, med en reduksjon til 11 pst., men som regjeringen Stoltenberg økte til 14 pst. da den kom til makten.

Fremskrittspartiet vil avskaffe NRK-lisensen og senke egenandelstaket for medisiner. Disse skatte- og avgiftsforslagene vil ha stor betydning for den ensliges økonomi, sammen med de generelle skatte- og avgiftskuttene Fremskrittspartiet foreslår.

Statistisk sentralbyrå har flere år på rad vurdert effekten på norsk økonomi med utgangspunkt i Fremskrittspartiets forslag til statsbudsjett. Vurderingene konkluderer entydig med at det vil bli lavere rente enn med Regjeringens opplegg, og dette vil selvfølgelig også slå positivt ut for de enslige.

Hvis vi ser på den rød-grønne regjering, mener vi at den bærer sten til byrden når det gjelder enslige. Man har altså økt merverdiavgiften på mat, og man har økt andre avgifter, noe som har ført til strammere økonomi for landets enslige. Man opprettholder også strenge bo- og byggebegrensninger, som gjør at få nye boliger blir bygd, og at prisene på boliger, særlig i pressområder, vokser hvert eneste år. Et eksempel på dette er bl.a. de reguleringer som man nylig har innført når det gjelder Oslo-området.

Det er også et faktum at Regjeringen ikke har endret pensjonsreglene som holder mange enslige pensjonister under fattigdomsgrensen. Fremskrittspartiet vil at det totale skatte- og avgiftstrykket skal ned. Dette vil gi enslige en romsligere økonomi. Vi ønsker å redusere bilavgifter og andre avgifter, og vi ønsker at offentlige gebyrer skal kjøres i langt strammere tøyler enn det gjøres i dag. Vi ønsker også å liberalisere lovverket for å legge til rette for mer boligbygging, noe som vil skaffe flere boliger og føre til leie- og eiendomspriser som det vil være mulig å leve med også for enslige.

For øvrig vil Fremskrittspartiet endre pensjonssystemet, slik at minstepensjonen kommer opp på et mer ver-

dig nivå enn det det er pr. i dag. Vi vil også endre reglene, slik at enker og enkemenn som ikke har opparbeidet sin egen pensjon, skal kunne overta sin ektefelles pensjon.

Laila Dāvøy (KrF) [14:22:09]: Aller først vil jeg få takke representanten Trine Skei Grande for at hun stiller dette spørsmålet til statsråden og dermed setter et viktig tema på dagsordenen.

Vi vet at det er mange som bor alene som roper etter rettferdighet, og vi vet at gruppen varig single er økende. Det slår meg at jeg etter at statsråden holdt sitt første innlegg, føler behov for å si at vi ikke må stakkarsliggjøre de enslige. Statsråden nevnte fattigdomssatsing, arbeids- og kvalifiseringsprogram, sosialhjelpssatser osv. Det jeg er opptatt av, er at de enslige sier at de ønsker rettferdighet: De ønsker et system og et samfunn som er tilpasset dette at de faktisk er enslige. Jeg skal komme tilbake til en del tiltak som jeg tror vil kunne møte dette – uten at de enslige på en måte blir stakkarsliggjort eller får høre at de kan gå på sosialen hvis de trenger hjelp. Jeg setter det kanskje litt på spissen, men jeg fikk en liten følelse av dette.

Kristelig Folkeparti har mye god familiepolitikk, og som en del av dette har vi også mye god singelpolitikk. For å si litt om vårt forslag til program for neste stortingsperiode: Vi vil jobbe for en helhetlig singelpolitikk. Vi vil bedre ensliges adgang til boligmarkedet og lage et mer rettferdig avgiftssystem. Første steg vil være å sikre at kommunale avgifter beregnes ut fra forbruk. Vi har også tatt med at siden vi vet at mange aleneboende kommer dårlig ut i levekårsundersøkelser, må vi kartlegge dette bedre gjennom en egen stortingsmelding, slik at det kan settes inn målrettede tiltak for at aleneboende skal oppleve samfunnsmessig likestilling. Som kjent hadde jeg i Bondevik II-regjeringen startet arbeidet med en egen stortingsmelding, noe denne regjeringen ikke ønsket å følge opp, noe statsråden forklarte. Énpersonshusholdningene utgjør en stor del av husholdningene i befolkningen, og jeg mener at deres situasjon må få større oppmerksomhet.

Utgangspunktet for å diskutere ensliges situasjon må være at det norske samfunnet på mange områder og på mange måter er lagt opp for familier og for par. Uansett om singelstatusen er ønsket eller ikke, fører den med seg en rekke ulemper. Disse ulempene bør det være et mål å få rettet opp.

Når det gjelder boligsituasjonen – som flere har vært inne på – er den største og mest grunnleggende ulempen ganske åpenbar, nemlig den høye terskelen for i det hele tatt å slippe inn på boligmarkedet. Tusenvis av unge og noen eldre – også enslige – ønsker å kjøpe sin første leilighet, men finner raskt ut at det er ganske vanskelig, med én inntekt og ikke altfor mye oppsparte midler. Vi mener at aleneboende må sikres mulighet til å skaffe seg egen bolig. Vi kan ikke basere systemet på at unge må få hjelp av foreldrene sine for å få kjøpt sin første leilighet. Det må tas høyde for at ikke alle boligkjøpere har tilgang til inntekter. Utvidelse og styrking av ordningen for startlån og mer informasjon om den kan bidra til å lette unge singles etablering på boligmarkedet.

Ett skritt på veien kan også være å gjøre noe med bo-

ligtilskuddsordningen. En utvidelse av denne ordningen kan bedre situasjonen på boligmarkedet for aleneboende med de laveste inntektene. Et annet viktig tiltak kan være å endre bostøtteregelverket, slik at man f.eks. får en egen sats for énpersonshusholdninger. Bostøtten skal minske gapet mellom husstandens inntekter og boutgiftene. Vi vet at boligutgiftene veier tyngre i husholdningsøkonomien for aleneboende enn for folk i husholdninger der det bor flere.

Man sliter også med å klare de faste boutgiftene. Singelstatusen fører med seg en ulempe når det gjelder faste utgifter. Og da er vi inne på de kommunale avgiftene, som i de fleste kommunene er husstandsavhengige, ikke forbruksavhengige. Avgifter på vann, kloakk og renovasjon, strømmettleien, forsikringer og avisabonnement er noen eksempler på kostnader som er de samme enten det er én eller flere personer i husstanden. Dersom vi får på plass et avgiftssystem som er mer rettet inn mot forbruk, vil det føre til at énpersonshusholdninger ikke må betale uforholdsmessig mye – samtidig som det vil premiere miljøvennlig atferd.

Den viktigste konklusjonen når det gjelder ensliges kår på boligmarkedet, enten det gjelder unge eller de litt eldre, er at vi trenger tiltak som reduserer kostnadene ved å bo. De mest treffsikre tiltakene for å bedre den økonomiske situasjonen for énpersonshusholdningene handler om boligfinansiering og ulike støtteordninger knyttet til det å bo. Vi vet at mange kommuner allerede har gjort en del, og det er veldig kjekt også å kunne oppfordre andre til å følge opp dette. Det er også viktig å lytte til énpersonshusholdningene – til de single selv. De kom med veldig mange gode innspill da jeg var statsråd og startet arbeidet, og de har nok mange flere innspill å komme med.

Trine Skei Grande (V) [14:27:44]: Når jeg går rundt i Oslo som ombud for Oslos befolkning, er den saken jeg blir stoppet av flest for – om jeg så er på gata, tar trikken, går på husbesøk eller står på stand – nettopp denne. Det gjelder den urettferdigheten som oppleves når man tilhører en gruppe som ikke blir brakt opp på den politiske dagsordenen. Det har ikke akkurat vært noe stormløp mot talerstolen i dag heller, så jeg blir nok alene om denne valgkampsaken i Oslo i år også. Det kan være hyggelig for meg, men det betyr jo at man ikke får løftet dette.

Når vi ser en dramatisk samfunnsutvikling på et område der folk velger en helt annen boform enn tenkt fra politikernes side – man lever i en helt annen boform enn det som vanligvis blir snakket om i alle politiske debattprogram, man velger livet sitt sjøl, ganske enkelt – syns jeg det er rart at det skal påvirke den politiske dagsordenen så lite.

Vi har ikke en boligpolitikk der man tar dette inn over seg, og vi har heller ikke en grunnleggende tankegang om at dette er en samfunnsendring som kommer til å påvirke ulike politikkkfelt, f.eks. helsepolitikken. Dette er en samfunnsendring som kommer til å påvirke helsepolitikken når jeg skal på sykehjem. Da min far var på sykehjem, spiste han i ett år ingenting som ikke min mor puttet i munnen hans. Når alle de enslige som i dag bor alene, skal inn

i eldreomsorgen, hva vil det bety? Skal man ikke ta det inn over seg? Skal man ikke se på hele organiseringa av samfunnet vårt på dette området, eller skal dette fortsatt være et område som man fniser litt av når man diskuterer det? Dette er store samfunnsendringer som man ikke tar inn over seg når det gjelder politikkskapinga, spesielt på boligområdet og på helseområdet. Dette er en gruppe som taper på helsesida – og så syns vi ikke at det er viktig å diskutere! Dette er en gruppe som virkelig taper i inntektsutviklinga, og som eksploderer i fattigdomsgruppa – og vi syns ikke det er interessant å diskutere!

Om vi ikke har dette perspektivet med i forbrukerlov-givninga – i en forbrukssituasjon der vi virkelig ønsker å styre forbrukerlov-givninga i forhold til det som er samfunnsendringa, f.eks. når det gjelder teknologi – så er dette et tema som i hvert fall jeg skal love at jeg kommer til å løfte videre, sjøl om ikke talerstolen blir stormet av alle partier. Jeg tror at hvis vi ikke tar dette inn over oss, så later vi som om vi lever i en familiestruktur som ikke fins, og da blir det ikke noe godt land å leve i.

Statsråd Anniken Huitfeldt [14:30:57]: Jeg synes at den diskusjonen som Trine Skei Grade reiste nå på slutten, om hvilken innvirkning dette vil ha på eldreomsorgen, på helsevesenet, på alle velferdsområder, er en viktig diskusjon. Derfor synes jeg det er viktig å ha med denne indikatoren på flere samfunnsområder og i flere samfunnsdiskusjoner.

Det er klart at når noen eldre har familie som kan ta seg av dem – som kan gi dem den menneskelige kontakten, og som kan gi oppfølging hver eneste dag – og andre ikke har det, må det få innvirkning på hvordan vi prioriterer ressursene våre i helsevesenet, slik at noen får mer støtte, mer kontakt, enn andre. I den forbindelse spiller frivilligheten en veldig viktig rolle, og den hjelper mange enslige til å få mer sosial kontakt i hverdagen.

Kulturtilbud, som Trine Skei Grande er opptatt av, er også viktig. Jeg tror det er mange single som har hatt god nytte av den kulturpolitikken vi har ført, og det kulturloftet som vi har foretatt, de siste årene. Det har også vært en veldig god singelpolitikk.

Når det gjelder Fremskrittspartiet, har jeg merket meg at uansett hva det stilles spørsmål ved i denne sal, er skatte- og avgiftspolitikken det eneste svaret de har. Jeg har jo merket meg at Fremskrittspartiet styrer i Oslo, men når det gjelder å få en avgiftspolitik som retter seg inn mot de ensliges situasjon, har de ikke gjort mer der enn andre steder. Det er en utfordring som Fremskrittspartiets representant kan ta med seg videre til sine partifeller i Oslo.

Representanten Dāvøy påstod merkelig nok at jeg stakarsliggjør de enslige. Jeg vil si at det er stikk motsatt. Nettopp fordi denne gruppen, som jeg sa, er så mangfoldig, må vi ikke tegne et generelt bilde, at dette er en svak gruppe. Vi må tvert imot fokusere på at noen har større behov for hjelp enn andre. Og det mener jeg vi nettopp gjør når det gjelder diskusjonen om bostøtte. Vi øker altså antall aleneboende som får støtte, med 30 000. Det er et betydelig løft for mange enslige som vi nå har bidratt til.

Så boligpolitikken er absolutt et område som styrker de singles situasjon, noe mange har nytte av.

Jeg vil til slutt takke interpellanten for en viktig diskusjon. Hun har gjennom sitt engasjement bidratt til å løfte dette temaet inn i flere diskusjoner. Det er altså utfordringen i tiden som kommer – å få løftet det inn i helsepolitikken, inn i eldrepolitikken og også inn i kulturpolitikken, som vi har på dagsordenen nå.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 3 avsluttet.

Sak nr. 4 [14:33:37]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om endring i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirke departementet (demokratireformen i Den norske kirke) (Innst. S. nr. 183 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 39 (2008–2009))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslår presidenten at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anders Anundsen (FrP) [14:34:37] (ordfører for saken): Jeg har aller først lyst til å takke komiteen for et utmerket samarbeid i denne saken. Komiteen har fortsatt i det som har vært kirkeforlikets ånd, og funnet gode løsninger på praktiske utfordringer.

Denne saken har sitt utspring i kirkeforliket, hvor det bl.a. ble lagt til grunn at en skulle gjennomføre en demokratireform i Den norske kirke. Et av de viktige elementene ved en vellykket reform i Kirken var at en skulle kunne avholde kirkelige valg samtidig med stortingsvalget til høsten. Det forliket har Kirken jobbet ut fra, og den har fattet de nødvendige vedtak. Det vi har ventet på, er den proposisjonen som nå ligger til behandling, nemlig finansieringen av de kirkelige valg.

Kostnadsberegningene fra Kirkerådets side og de som er lagt til grunn i stortingsproposisjonen, er litt ulike. Kirkerådet anslo i sin tid at kostnadene ved å gjennomføre reformen ville ligge på ca. 110 mill. kr. I proposisjonen er det lagt til grunn 68 mill. kr, i tillegg til de 5 millionene som ble bevilget i forbindelse med statsbudsjettet – til sammen 73 mill. kr.

Hovedforskjellen på forslagene er at Kirken har tatt utgangspunkt i at en ønsker to utsendinger til Kirkens medlemmer i forbindelse med valget, mens proposisjonen tar utgangspunkt i at en nøyer seg med én. I Stortingets åpne høring om dette ble det fra Kirkens side ikke pekt på at det var noen utfordring å bruke én utsending til Kir-

kens medlemmer. Således er størrelsen på beløpet ikke omstridt.

Det er imidlertid viktig å si at bevilgningen gis som en egen pott. Selv om det foreligger et beregningsgrunnlag for hva pengene skal gå til, har både proposisjonen og innstillingen vært veldig tydelig på at det kan brukes penger på tvers av det som er beregningsgrunnlaget, og at det er en fleksibilitet i disponeringen av pengene.

Denne saken skal ses i sammenheng med Ot.prp. nr. 34 for 2008–2009 om en lovendring som skal behandles i Odelstinget senere i dag. Innstillingen er enstemmig. Med dette anbefales komiteens enstemmige innstilling.

Gerd Janne Kristoffersen (A) [14:37:43]: Først vil jeg gi honnør til saksordføreren for en ryddig behandling av saken i komiteen, en behandling helt i tråd med det kirkeforliket som ble inngått i 2008.

Det er svært gledelig at vi i etterkant av kirkeforliket nå kan gå et skritt videre med innføring av et sterkere kirke-demokrati. Bevilgningsproposisjonen vi behandler i dag, er jo en direkte oppfølging av forslaget om en demokrati-reform i Den norske kirke og vårt felles ønske om at Kirken skal få en friere posisjon i forhold til staten enn det som er tilfellet i dag.

At vi i dag bevilger 68 mill. kr til gjennomføring av valg til kirkelige organer, viser at kirkeministeren har lyttet til Kirkens organer når det gjelder hva det koster å gjennomføre den prøveordningen som skal innføres til høsten. I statsbudsjettet for i år er det allerede avsatt 5 mill. kr, og jeg føler meg trygg på at valgene kan gjennomføres på en god måte samtidig med stortingsvalget til høsten.

Jeg synes dette er spennende. Om Den norske kirke skal kunne være den folkekirken vi opplever at den er i dag, også i fortsettelsen, er den demokratiseringsreformen vi nå opplever, helt nødvendig. Folk som er medlemmer av det vi i dag kaller statskirken, må få en reell innflytelse over hvem som sitter i de ulike kirkelige organer, dersom Kirken skal ha den troverdighet og den oppslutning som er nødvendig for å være en folkekirke – en folkekirke som tar opp i seg den utviklingen som er i et samfunn som stadig blir mer mangfoldig, en kirke som tar opp til diskusjon de utfordringene som alltid vil være i et samfunn. Det er, etter mitt syn, like viktig som at Kirken skal kunne utnevne sine egne ledere, selv om det er en prioritert sak for de kirkelige organer og andre.

Senere i dag skal Odelstinget behandle Ot.prp. nr. 34 for 2008–2009, som omhandler en forsøkshjemmel i kirke-loven og omtalen av Kirkemøtets vedtak om valgeregler. I odelstingsproposisjonen er også opprettelsen av en tolvte biskop som preses i Den norske kirke omtalt. Flertallet støtter opprettelsen av en tolvte biskop og et tolvte bispedømme for å styrke presesfunksjonen. Vi tror at dette også vil styrke kirke-demokratiet ved at preses får bedre muligheter til å reise debatter i Kirken, som nettopp vil styrke det kirke-demokratiet vi nå tar enda et skritt for å utvikle.

Ved den åpne høringen i Stortinget har det kommet fram en del bekymringer med hensyn til opplæring av valgmedarbeidere og om hvorvidt samarbeidet med kom-

munene blir godt nok til at en kan gjennomføre valgene på en god måte. Jeg tror dette vil gå bra, men forstår bekymringen. Det er viktig, om vi skal øke oppslutningen omkring disse valgene, både at de gjøres godt nok kjent for medlemmene i Den norske kirke, og at tilgjengeligheten og gjennomføringen av valgene er god. Jeg har tillit til at kirkeministeren også i sin kontakt med kommunal- og regionalministeren bidrar til at det samarbeidet som må være mellom kirke og kommune, vil fungere.

Det er nødvendig at vi får enda større oppmerksomhet om valget til kirkelige organer enn det vi har sett fram til nå. Der vil nok utsendelsen av valgkortene hjelpe. Men samarbeidet med kommunene må også fungere når det gjelder informasjon om valget. Derfor er det vesentlig at kontakten mellom kirke og kommune er god over hele landet.

Ine Marie Eriksen Søreide (H) [14:41:43] (komiteens leder): Først vil også jeg takke saksordføreren for en ryddig gjennomgang av det Stortinget enstemmig har gått inn for.

Det er egentlig ikke forferdelig mye å tilføye, bortsett fra én ting, som det er viktig å presisere. Det er at mange snakker om demokrati-reformen som om det skulle være noe materielt nytt, at det altså ikke har vært demokrati i Kirken tidligere. Det har det, bl.a. gjennom lovfesting av trenivåsystemet og ikke minst etableringen av Kirke-møtet i 1980. Det ble jo i sin tid virkelig kalt for en demokrati-reform, noe det også var. Det vi i dag diskuterer, og som Stortinget nå slutter seg enstemmig til, er regler for å gjøre demokratiet mer reelt, basert på den enigheten Stortinget kom fram til 10. april i fjor.

Jeg vil også gi ros til statsråden, fordi det som nå kommer til Stortinget, er en god oppfølging av det forliket vi har gått inn for, og jeg tror det vil bidra til at vi ser økt valgdeltakelse i kirkelige valg. Det har vært noen praktiske diskusjoner om utstedelse av ett eller to valgkort osv., men det opplever jeg som mindre viktig nå. Det viktige er at vi får økonomien på bordet for å etablere de valg-systemene som skal til, for forhåpentlig også å øke valgdeltakelsen, øke deltakelsen i det kirkelige demokratiet, som altså er opprettet fra før.

Vi kommer tilbake til noen spørsmål i forbindelse med den saken vi skal behandle i Odelstinget senere i dag. Jeg ser derfor ikke noen grunn til å gå inn i noen nærmere diskusjon om denne saken nå.

Rolf Reikvam (SV) [14:43:37]: Det statlige kirkestyret vil være avvirket i løpet av fem–seks år, om neste storting vedtar grunnlovsforslaget som det er tverrpolitisk enighet om, og som ligger til behandling i løpet av neste storting.

Bevilgningsforslaget som vi nå behandler, er en konsekvens av det politiske forliket om avvikling av statskirken i sin nåværende form. Jeg tviler ikke på at opplegget fram mot valgene og selve valgene – menighetsrådsvalget og direktevalget til bispedømmerådet – vil bli gjennomført på en god måte.

Kirken har etter hvert fått erfaring med direktevalg til menighetsrådene. I og med at det er valgår, og disse val-

gene gjennomføres samtidig med stortingsvalget og i tilknytning til de lokalene som skal brukes til stortingsvalget, er det grunn til å håpe og tro at de vil bli gjennomført på en god måte. Det er også grunn til å håpe og tro at valgdeltakelsen vil øke en del.

Jeg er kanskje litt mer i tvil om hvor høy valgdeltakelse vi kan håpe på og regne med – kanskje en fordobling eller en tredobling. Det ville være en god begynnelse. Men det er flere forhold som gjør at det er grunn til å være litt nøkterne i forhold til det resultatet vi kan forvente.

Stemmeretten ved disse valgene er knyttet til medlemskap, og da må vi også akseptere at det er tillatt å være medlem uten at det skal stilles krav om bestemte aktiviteter. Dessuten har den demokratiske kirken en forholdsvis kort historie sammenliknet med den tradisjonelle embetsmannskirken. Det tar tid å innarbeide at medlemskap gir stemmerett og ikke minst innflytelse. Hvordan Kirken kommer til å se ut, strukturelt og organisatorisk, er for meg – og jeg regner med for de fleste her – rimelig uklart framover. I forliket er det forutsatt at det offentlige skal finansiere den framtidige kirken på linje med andre tros- og livssynssamfunn.

Hvordan blir forholdet til kommunene framover? I dag har vi allerede en kommunekirke i større grad enn vi har en statskirke, det er kommunene som i stor grad finansierer Kirken. Derfor er det kanskje viktigere enn alle valgkort, informasjonstiltak og stemmestyrer at den kirken som skal inn i en helt ny framtid, får anledning til å prøve ut ulike modeller for organisering. Det som burde gi grunnlag for noen refleksjoner her, er hvorvidt vi låser Kirken inn i bestemte strukturer som bygger på en kirkeordning som skal avvikles, som ikke skal være til stede framover.

Det er store spenninger mange steder mellom den tradisjonelle embetsmannskirken og den demokratiske delen av Kirken. Vi har ulike arbeidsgivere – noen har fellelrådet, noen har staten som arbeidsgiver. Her er det flere forhold som må ryddes opp i framover mot den nye kirken som vi skal se om fem–seks år. Inndeling og organisering av menighetsrådene, forholdet mellom menighetsrådene og fellelrådet – alt dette må utvikles og avklares i tiden framover. Det hadde vært interessant om Kirken fikk muligheten til å bruke disse fem–seks årene som den har fram til avviklingen av nåværende statskirkesystem, til å utvikle og gjøre spennende forsøk for å finne fram til hvordan den framtidige kirken organisatorisk skal være.

Jeg tror også forholdet mellom ansatte og frivillighet vil sette den framtidige kirken på store utfordringer. Vi må anta at den kirken som vil framstå om noen år, vil ha behov for større frivillighet enn dagens kirke – i hvert fall hvis vi sammenlikner med øvrige tros- og livssynssamfunn som er i en slik situasjon der de er avhengige av stor grad av frivillighet. Derfor bør vi nå legge til rette for at denne kirken kan prøve ut ulike styringsformer i tiden framover, slik at det om fem–seks år kan framstå en kirke som har funnet fram til modeller som er spennende og framtidsrettede. Min oppfordring er at en framover bør legge til rette for at den statskirken som vi har nå – som ikke skal fortsette – får muligheten til å bruke tiden til å utvikle ulike styringsmodeller.

Dagrun Eriksen (KrF) [14:49:00]: Det er ikke ofte jeg sier det jeg nå har tenkt å si – men denne gangen har statsråden faktisk levert i en kirkesak i tråd med hva både Kirken og Stortinget har ønsket. Det er veldig bra, og statsråden fortjener ros denne gang. Jeg håper vi ser begynnelsen på en ny trend der midler til viktige poster på kirkebudsjettet ikke skal bevilges av Kirken selv, men gjennom friske midler. Vi ser fram til framtiden. Det er også grunn til å gi honnør til saksordføreren, som har gjort et godt arbeid.

Jeg har også lyst til å berømme de kirkelige organene. Her har Stortinget jobbet i ekspressfart, men det har gjort at også de kirkelige organene har måttet hive seg rundt for både å levere og komme med innstillinger som gjør at vi kan klare å gjennomføre denne reformen. I debatter innimellom om demokrati og statskirkeforliket har det nesten hørt ut som om det er vi politikere som ønsker dette. Men jeg har lyst til å understreke fra talerstolen her at demokrati er noe som Kirken selv har ønsket, og ønsker, og det er derfor, tror jeg, vi ser det store engasjement for å få dette gjennomført.

Forslaget om tilleggsbevilgning baserer seg på at de kirkelige valgene gjennomføres samtidig med stortingsvalget mandag 14. september 2009, og at det legges til rette for at stemmestedene ved de kirkelige valgene og stortingsvalget er lokalisert i umiddelbar nærhet til hverandre, at det informeres bredt om valgene og at alle stemmeberettigede medlemmer av Den norske kirke får tilsendt et personlig valgkort sammen med en informasjon.

Jeg er glad for den presiseringen som en samlet komité har gitt, når det gjelder hvordan en utmeldelse av Kirken skal skje. Det ble skapt noe uklarhet i starten om valgkortene – at det gjennom valgkortene skulle etableres en ny måte å melde seg ut av Den norske kirke på. Det er nå presisert at det er det ikke. Jeg vil understreke, og jeg håper, at valgkortene vil bidra til å kvalitetssikre kirkeregistrene på en god måte. Den enkelte person som er feiloppført, har naturlig nok ikke ønske om å stå i registeret. Heller ikke Kirken selv er tjent med å ha medlemmer som ikke ønsker å være medlemmer. Nå vil en få en henvendelse gjennom kortet som gir mulighet til å oppklare eventuelle feiloppfølginger slik at de det gjelder, kan melde seg ut på vanlig måte.

Tidligere er kirkelige valg i stor grad gjennomført på dugnad. Gjennom innføringen av en virkedag som obligatorisk valgdag er det nødvendig å sikre en ordning med kompensasjoner for valgfunksjonærer. Det kan være grunn til å vurdere nærmere om dette er tilstrekkelig tatt hensyn til i den bevilgningen som nå ligger på bordet.

Et siste moment er opplæringen av nyvalgte representanter i kirkelige organ – for når valget er gjennomført, skal demokratiet begynne. Dette beløper seg til ca. 2 mill. kr. I høringen var dette et moment som ble påpekt. Kirkerådet disponerer hvert år 1 mill. kr til kompetansehevingstiltak, bl.a. for medlemmer av menighetsråd og fellelråd. Likeledes gjennomfører bispedømmerådene vanligvis innføringskurs for nyvalgte menighetsråd og fellelråd over sine ordinære budsjetter. Det er viktig å se disse midlene under ett, slik at nyvalgte medlemmer i ulike kirkelige organer

får kompetanse til å ivareta sine verv. For at demokratireformen skal lykkes, er det avgjørende at medlemmer som velges, får et godt grep om arbeidet, og at de opplever at de har faktisk innflytelse.

Odd Einar Dørum (V) [14:52:55]: I all korthet: Denne saken er en oppfølging av det utmerkede statskirkeforliket fra i fjor. Det er en oppfølging av den enstemmige fagkomiteens arbeid i forbindelse med budsjettet for inneværende år. Det er helt riktig, jeg skal si det samme som det er sagt her før: Statsråden har levert. Og det er det grunn til å gi ham ros for. Det er en tid for ros, og det er en tid for kjeft.

Da har jeg ikke noe mer å si annet enn at jeg synes det er bra at vi har pengene, og at saken er slik. Det som skal stå, står i innstillingen. Og det som skal sies i neste sak, har jeg tenkt å si i odelstingsmøtet.

Statsråd Trond Giske [14:53:47]: En viktig del, ja, kanskje den aller mest sentrale delen – eller nøkkelen – i kirkeforliket som vi inngikk i fjor, var at det skal gjennomføres en demokratireform i Kirken. Den skal skape tettere bånd mellom folk og kirke, samtidig som den gir løsere bånd mellom stat og kirke. Demokratireformen og gjennomføringen av kirkevalgene i 2009 vil gjøre det enklere for kirkemedlemmene å få oversikt nok til at det blir attraktivt å delta i valgene, men det vil også videreutvikle Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke.

Jeg er derfor glad for at komiteen har stilt seg bak forslaget som foreligger om å bevilge 68 mill. kr til demokratireformen i 2009. Det ligger allerede inne en bevilgning på 5 mill. kr i statsbudsjettet for 2009, slik at den totale bevilgningen til demokratireformen blir på hele 73 mill. kr.

Denne bevilgningen gjør at valgene kan gjennomføres etter forutsetninger som er nedfelt i den politiske avtalen, i Bakkevig-utvalgets innstilling og i Kirkemøtets vedtak om valgordningsforsøk.

Det er Kirkerådet som vil disponere midlene, og som er ansvarlig for å fordele bevilgningen ut til menighetene der valgene skal foregå. I proposisjonen er det lagt inn noen rammer for disponeringen av bevilgningen til de ulike formål og tiltak, men det er samtidig lagt opp til en del fleksibilitet for bruken av midlene. Det er viktig at det gis bred informasjon om valgene, slik at velgerne får reelle valgmuligheter. Valgene lokalt må organiseres slik at vi får full effekt av at det holdes samtidig med stortingsvalgene.

Alle kirkemedlemmene skal motta et personlig valgkort med informasjon om valget og om de kandidatene de kan stemme på. Det er et viktig tiltak som både vil gjøre valgene kjent, og i tillegg gi mulighet til å rette opp feil i medlemsregisteret. Alle som mottar valgkort, men som mener at de er feilaktig oppført som kirkemedlem, kan gi tilbakemelding og få ryddet opp i det. Ved utmeldinger av Den norske kirke vil de vanlige prosedyrene gjelde. I budsjettforslaget inngår både utgifter til produksjon og utsending av valgkort, og utgifter som eventuelt er påløpt ved opprettinger av feil i medlemsregisteret.

Etter valget i 2009 er det viktig at vi får en grundig

evaluering av demokratireformen. Erfaringene fra valgene i 2009 vil ligge til grunn for utforming av senere valgopplegg og for det videre arbeidet med kirkeordningen og utviklingen av forholdet mellom stat og kirke. Vi skal ha forskningsbaserte og brede evalueringer av valgene i 2009.

Jeg oppfatter komiteens innstilling som et nytt uttrykk for det konstruktive samarbeidet mellom de politiske partiene om denne saken. Jeg vil samtidig benytte anledningen til å gi honnør til det solide arbeidet som så langt er gjort fra kirkelig hold. Det indikerer at den politiske avtalen fra i fjor står seg, og at vi vil kunne gjennomføre reformen slik vi ble enige om.

I dag vil det rettslige og finansielle rammeverket for reformen bli klart. Parallelt med dette er Den norske kirke allerede godt i gang med å forberede og gjennomføre kirkevalgene. Det er en stor oppgave. Valgordningene er arbeidskrevende. Kommunikasjonsutfordringene er store. Jeg har tro på at denne reformen gjør at Kirkens medlemmer ser viktigheten av å avgi stemme og å stille til valg, og at hele reformen vil gi oss en kirke som er enda bedre enn i dag.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke for honnøren for bevilgningene. Dette er jo en veldig viktig reform, og det er lagt mye prestisje i at dette skal lykkes. Det er en av de største endringene i Kirkens rammebetingelser i Norge noensinne, så det er viktig at vi lager gode rammebetingelser rundt dette. Og denne behandlingen lover godt for det.

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til replikk. Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 2689)

Eirin Faldet gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget skal nå votere i sakene nr. 1 og nr. 4 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram 15 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–12, fra Jon Jæger Gåsvatn på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre
- forslagene nr. 13 og 14, fra Jon Jæger Gåsvatn på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 15, fra Dagrun Eriksen på vegne av Kristelig Folkeparti og Venstre

Forslag nr. 1 er under debatten omgjort til et oversendelsesforslag. Forslaget lyder da i endret form:

«Det henstilles til Regjeringen å komme tilbake med forslag som sikrer at godkjenningrutinene for utenlandsskoleår gjøres bedre og mer forutsigbare, og at man på egnet måte sikrer at rådgivere har oppdatert kunnskap om utvekslingsmuligheter.»

Presidenten foreslår at forslaget oversendes Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Det votes først over forslag nr. 15, fra Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til styrking av kvoteordningen av studenter fra utviklingsland.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 83 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.51)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 14, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å bringe reisestipendiet i Norden opp på fullt nivå igjen.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 78 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.16)

Presidenten: Så vil presidenten votere over forslag nr. 11, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for at studenter får tilgang til samme låne- og stipendordninger for «Freshman Year» og første år av bachelorgrad i ikke-vestlige land og USA som for annen høyere utdanning tatt i utlandet.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 51 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.39)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 13, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag om at studenter skal få tilgang til samme låne- og stipendordninger for «Freshman Year» i USA og første år av bachelorgrad i ikke-vestlige land som for annen høyere utdanning tatt i utlandet, som en prøveordning fra studieåret 2009/2010 og frem til og med studieåret 2011/2012.»

Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de nå subsidiært støtter dette forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 51 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.08)

Presidenten: Det votes så over forslagene nr. 2–10 og forslag nr. 12, fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen sørge for at støtteordningen fra Lånekassen utvides til å omfatte Vg1 og Vg3, og at det gis støtte til elever på videregående nivå som ønsker å studere et semester ute.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag til hvordan en kan sikre at utdanningen som elever får gjennom elevutveksling, blir godkjent i Norge.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som sikrer tilskudd til norskopplæring for fremmedspråklige elever i internasjonale skoler i Norge.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som sikrer at elever på IBO-godkjente skoler mottar skolepenger under hele grunnopplæringen.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at personer som har et utenlandsopphold som ledd i en norsk NOKUT-godkjent fagskoleutdanning, sikres skolepengestøtte på lik linje med delstudenter under høyere utdanning.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen oppheve kostnadsrammen for bygging av studentboliger.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som sikrer tilskudd til norskopplæring for fremmedspråklige studenter.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som gjør det mulig for kvotestudenter å forhåndssøke studielån fra sitt hjemland.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen styrke ordningen med tilretteleggingssemester og sørge for en mer offensiv markedsføring av de muligheter som ligger i ordningen.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen heve stipendandelen i skolepengestøtten for helgradsstudenter på bachelor-nivå til 70 pst.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ble med 51 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.35)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber Regjeringen foreta en gjennomgang av systemet for finansiering av internasjonale skoler som inkluderer både tilskuddsordningen og ordning for finansiering gjennom Lånekassen, for å se om dagens ordninger er formålstjenlige.

II

Stortinget ber Regjeringen sørge for at virksomheten til Senter for internasjonalisering av høgre utdanning (SIU) blir gjenstand for en evaluering tilsvarende den som ble foretatt for NOKUTs virksomhet.

III

Stortinget ber Regjeringen om å forlenge gjeldende praksis i Lånekassen for tildeling av støtte til studenter ved Gründerskolen til og med studieåret 2009/2010, og samtidig vurdere hensiktsmessigheten av gjeldende regelverk.

IV

St.meld. nr. 14 (2008–2009) – internasjonalisering av utdanning – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 2 og 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

I statsbudsjettet for 2009 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
<i>Utgifter</i>			
340	70	Kirkelig administrasjon (NY) Demokratireformen, kan nyttes under post 1, kan overføres, bevilges med	68 000 000

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 5 [15:08:15]

Referat

1. (213) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 17/2009 av 5. februar 2009 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2004/35/EF om ansvar for miljøskade (miljøansvarsdirektivet) (St.prp. nr. 62 (2008–2009))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

2. (214) Statsrekneskapen for 2008 (St.meld. nr. 3 (2008–2009))

3. (215) Kredittmeldinga 2008 (St.meld. nr. 31 (2008–2009))

Enst.: Nr. 2 og 3 sendes finanskomiteen.

4. (216) «Kultur å forsvare». Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020 (St.meld. nr. 33 (2008–2009))

Enst.: Sendes forsvarskomiteen.

5. (217) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Inge Lønning og Sonja Irene Sjøli om en opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering (Dokument nr. 8:81 (2008–2009))

Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.

6. (218) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 16/2009 av 5. februar 2009 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2008/48/EF om forbrukerkredittavtaler m.v. (St.prp. nr. 63 (2008–2009))

Enst.: Sendes justiskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

7. (219) Klima for forskning (St.meld. nr. 30 (2008–2009))

8. (220) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Marie Eriksen Søreide, Bent Høie, Gunnar Gundersen, Sonja Irene Sjøli, Olemic Thommessen og André Oktay Dahl om styrkede rettigheter for barn, unge og voksne med kommunikasjonsvansker (Dokument nr. 8:72 (2008–2009))

Enst.: Nr. 7 og 8 sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

9. (221) Statsrådsprotokollene for tidsrommet 1. juli 2008 til 31. desember 2008

Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.

10. (222) Noregs deltaking i den 63. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av den 62. generalforsamlinga i FN (St.meld. nr. 32 (2008–2009))

Enst.: Sendes utenrikskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.10.
